

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ І. І. МЕЧНИКОВА

ЕКОНОМІКО-ПРАВОВИЙ ФАКУЛЬТЕТ

КАФЕДРА АДМІНІСТРАТИВНОГО ТА ГОСПОДАРСЬКОГО ПРАВА

АДМІНІСТРАТИВНЕ СУДОЧИНСТВО

ЕЛЕКТРОННИЙ МЕТОДИЧНИЙ ПОСІБНИК
для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальності 081 «Право»

ОДЕСА
2023

УДК 342.9.03(072)
A313

Укладач:

Гаран Ольга Володимирівна, доктор юридичних наук, професор, професор кафедри адміністративного та господарського права Одеського національного університету імені І. І. Мечникова.

Лазарєва Мар'яна Іванівна, старший викладач адміністративного та господарського права Одеського національного університету імені І. І. Мечникова.

Рецензенти:

Миколенко Олександр Іванович, доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри адміністративного та господарського права Одеського національного університету імені І. І. Мечникова.

Степанова Тетяна Валеріївна, доктор юридичних наук, професор, завідувачка кафедри конституційного права та правосуддя Одеського національного університету імені І. І. Мечникова.

*Рекомендовано вченою радою економіко-правового факультету
ОНУ імені І. І. Мечникова.
(Протокол № 1 від 28 серпня 2023 р.)*

A313 **Адміністративне судочинство** [Електронний ресурс] : електронний методичний посібник для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 081 «Право» / уклад. О. В. Гаран., М. І. Лазарєва. – Одеса, 2023. – 124 с. – 1,1 МБ.

У методичному посібнику наведено основні положення до вивчення дисципліни «Адміністративне судочинство» для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти освітньо-професійної програми «Право» спеціальності 081 «Право». Основна мета посібника – надати методичну допомогу здобувачам вищої освіти у підготовці та вивченні дисципліни на аудиторних заняттях та у процесі самостійної роботи.

УДК 342.9.03(072)

© Одеський національний університет
імені І. І. Мечникова, 2023

ЗМІСТ

№	Назва рубрики	Сторінка
1	Вступ	4
2	Зміст навчальної дисципліни	7
3	Плани та методичні вказівки для підготовки до практичних занять	13
4	Питання для підсумкового контролю	100
5	Теми та пояснення до виконання контрольних робіт	103
6	Рекомендована література	109
7	Електронні інформаційні ресурси	123

ВСТУП

Мета дисципліни викладання навчальної дисципліни «Адміністративне судочинство» є формування системи теоретичних і практичних знань у сфері адміністративного судочинства; підготовка до практичної та наукової діяльності висококваліфікованих фахівців-правознавців. Вивчення даного спеціального курсу спрямоване на надання майбутнім юристам комплексу знань, умінь і навичок, які необхідні для виконання ними своїх обов'язків на професійному рівні; на усвідомлення здобувачем значення норм права, що регулюють різноманітні форми захисту прав, свобод, законних інтересів фізичних та юридичних осіб в судах; засвоєння ними теоретичних положень адміністративного судочинства; на формування у них навичок щодо вірного застосування отриманих знань та правових норм під час вирішення конкретних завдань. Вивчаючи адміністративне судочинство, здобувачі отримують комплекс знань, умінь і навичок, які необхідні для виконання ними своїх обов'язків на професійному рівні.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є суспільні відносини у сфері розгляду та вирішенні публічно-правових спорів, пов'язаних із публічним управлінням та наданням адміністративно-правових послуг.

Основними завданнями вивчення дисципліни «Адміністративне судочинство» є:

- вивчення теорії у сфері адміністративного судочинства;
- надання здобувачам глибоких знань щодо основних категорій адміністративного судочинства; механізмів адміністративно - правового забезпечення прав і свобод людини судовими засобами;
- набуття вмінь аналізу практики застосування адміністративно-процесуального законодавства;

- вивчення матеріалів адміністративно-судової практики з питань застосування положень адміністративного законодавства у сфері публічного управління;
- сприяння розвитку у здобувачів самостійності мислення;
- засвоєння здобувачами юридичної лексики і термінології;
- формування правової культури здобувачів.

Даний курс викладається шляхом поєднання аудиторних занять із самостійною роботою. Лекційні та практичні заняття відносяться до аудиторних занять.

Одним з обов'язкових елементів учбового плану для здобувачів є підготовка до практичних занять. Для цього здобувачам необхідно ознайомитися з рекомендованою учбовою, учбово-методичною літературою, нормативно-правовими актами з кожної теми. Виконання завдань по темам курсу є обов'язковою умовою підготовки до практичних занять. При підготовці до практичних занять здобувачам необхідно:

- ознайомитись з питаннями теми;
- прочитати відповідні питання в підручнику або конспекті;
- ознайомитись з нормативними матеріалами;
- ознайомитись з літературними джерелами, які додаються в плані практичних занять;
- розв'язати завдання до теми.

Розв'язання завдань має бути чітким, повним, обов'язкова присутність посилання на статті нормативних актів з позначкою, коли і ким він був виданий; має бути особисте тлумачення проблеми на підставі чинного законодавства.

Самостійна підготовка передбачає написання доповідей та оформлення вирішення задач тощо.

Запорукою успішного вивчення дисципліни буде систематична перевірка ступеню засвоєння теорії адміністративного судочинства, яка може відбуватися

у формі опитування, співбесіди, тестування, вирішення конкретних завдань. Підсумковою формою контролю знань є складання іспиту.

До іспиту допускаються здобувачі, що відпрацювали всі пропущені заняття, виправили незадовільні оцінки, отримані на практичних заняттях, набрали мінімальну кількість балів і успішно здали змістовні модулі.

Очікуванні результати навчання.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми здобувачі повинні:

знати:

- основні категорій адміністративного судочинства;
- напрями та тенденції розвитку, важливі проблеми оновлення й удосконалення адміністративного правосуддя на рівні законодавства;
- правові засади та основні принципи організації та розгляду адміністративних справ.
- вміння працювати в «Єдиному державному реєстрі судових рішень» та інших реєстрах з метою пошуку та опрацювання необхідної інформації;

вміти:

- самостійно аналізувати зміст законодавчих та підзаконних нормативно-правових актів які стосуються законодавства у сфері адміністративного правосуддя;
- тлумачити адміністративно-правові норми й роз'яснювати вимоги законів та інших нормативно-правових актів у сфері адміністративного правосуддя;
- застосовувати норми адміністративного права з урахування реалій сьогодення;
- розв'язувати конкретні правові ситуації, що виникають у практиці вирішення адміністративних справ на базі теоретичних знань.
- оформлювати позовну заяву, апеляційну та касаційну скаргу та інші процесуальні документи
- здатність надавати кваліфіковані юридичні висновки й консультації.

3. ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«АДМІНІСТРАТИВНЕ СУДОЧИНСТВО»

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ I

ЗАГАЛЬНО-ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ АДМІНІСТРАТИВНОГО СУДОЧИНСТВА

Тема 1. Поняття адміністративного судочинства та його ознаки, місце в системі національного права

Розмежування понять «адміністративне судочинство», «адміністративний процес», «адміністративна процедура». Моделі адміністративної юстиції: загальна характеристика. Поняття, предмет, метод і система адміністративного процесуального права. Джерела адміністративного процесуального права. Завдання адміністративного судочинства. Співвідношення адміністративного судового процесу з іншими видами судового процесу. Особливості та винятковість конституційної юрисдикції. Відмінність адміністративного судочинства від цивільного й господарського судочинства.

Поняття та значення засад адміністративного судочинства. Система засад адміністративного судочинства (конституційні, загально-правові та спеціальні принципи). Характеристика засад адміністративного судочинства. Основні засади здійснення правосуддя в адміністративних судах: верховенство права, законність, рівність усіх учасників адміністративного процесу перед законом і судом, змагальність, диспозитивність та офіційне з'ясування всіх обставин у справі, гласність і відкритість адміністративного процесу, забезпечення апеляційного та касаційного оскарження рішень адміністративного суду, обов'язковість судових рішень. Відмінність засад адміністративного судочинства від засад цивільного процесу. Принципи стадій судового розгляду справи: усність судового розгляду, безпосередність судового розгляду (незмінність суддів), безперервність розгляду.

Тема 2.Юрисдикція адміністративних судів

Загальна характеристика структури публічно-правового спору як предмету юрисдикції адміністративних судів. Суб'єкт владних повноважень як учасник публічно-правового спору. Види публічно-правових спорів, які належать до юрисдикції адміністративних судів. Спори фізичних чи юридичних осіб із суб'єктом владних повноважень щодо оскарження його рішень, дій чи бездіяльності. Спори з приводу прийняття громадян на публічну службу, її проходження, звільнення з публічної служби. Спори між суб'єктами владних повноважень з приводу реалізації їхньої компетенції. Спори щодо правовідносин, пов'язаних з виборчим процесом чи процесом референдуму. Спори за зверненням владних суб'єктів до фізичних осіб. Особлива природа й винятковість таких справ.

Справи, які вилучені з юрисдикції адміністративних судів. Поняття та види юрисдикцій адміністративних справ. Предметна, територіальна, інстанційна підсудність. Юрисдикція кількох вимог, пов'язаних між собою. Наслідки порушення правил підсудності. Передача адміністративної справи з одного адміністративного суду до іншого. Зміст спору про право публічне та право приватне. Проблеми розмежування юрисдикції судів.

Тема 3.Учасники адміністративного судового процесу

Поняття «учасник адміністративного судового процесу», їх види. Види учасників адміністративного судового процесу. Особи, які беруть участь у справі (учасники адміністративного процесу, які захищають свої суб'єктивні права та законні інтереси): сторони, треті особи, представники сторін і третіх осіб, особи, яким законом надано право захищати права, свободи та інші інтереси осіб у суді.

Інші учасники адміністративного процесу (учасники адміністративного процесу, які сприяють вирішенню адміністративної справи в суді): секретар судового засідання, судовий розпорядник, свідок, експерт, спеціаліст, перекладач, помічник судді, експерт у галузі права.

Права й обов'язки. Обмеження допиту особи як свідка у справі. Особливості участі в справі органів державної влади, органів місцевого самоврядування, інших осіб, яким законом надано право захищати права, свободи та інтереси інших осіб. Статус Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини в адміністративно-судовому процесі. Участь прокурора в адміністративному судовому процесі. Підстави участі прокурора в адміністративному процесі. Поняття сторін в адміністративному судовому процесі. Позивач і відповідач. Поняття й ознаки «суб'єкта владних повноважень». Заміна неналежної сторони в адміністративному судовому процесі. Адміністративно-процесуальна правосуб'єктність позивача та відповідача. Поняття сторін у адміністративному процесі. Позивач і відповідач. Заміна неналежної сторони в адміністративному процесі. Процесуальна співучасть. Адміністративні процесуальні права й обов'язки. Представництво сторін у адміністративному суді: поняття та види.

Особи, які не можуть бути представниками в адміністративному суді.

Повноваження представника в адміністративному суді. Документи, які підтверджують повноваження представника. Відмінність повноважень представника й органу, якому законом надано право захищати права, свободи та інтереси інших осіб.

Тема 4. Докази та доказування в адміністративному судовому процесі

Поняття доказу та доказування в адміністративному процесі. Характерні види доказів. Завдання судового доказування. Способи збирання доказів та їх процесуальні джерела. Правила про належність, повноту, допустимість, достовірність, достатність доказів. Засоби доказування. Предмет, межі та суб'єкти доказування в адміністративному судовому процесі. Підстави для звільнення від доказування.

Забезпечення доказів і види способів забезпечення. Заява про забезпечення доказів і порядок її розгляду. Допит свідка за місцем або у місті його проживання (перебування доказування в адміністративному процесі). Обмеження допиту особи як свідка у справі. Особливості порядку допиту

малолітніх і неповнолітніх свідків. Дослідження й оцінка судових доказів. Відмінність процесуального статусу експерта від процесуального статусу спеціаліста в адміністративному процесі.

Особливості процесу доказування на окремих стадіях адміністративного судового процесу. Оцінка судових доказів. Пояснення сторін, третіх осіб та їх представників. Пояснення свідка.

Призначення судової експертизи. Висновок експерта. Види експертизи: комісійна експертиза, комплексна експертиза, додаткова і повторна експертиза.

Тема 5. Судові витрати та строки

Види судових витрат. Судовий збір. Види витрат, пов'язаних з розглядом справи. Розподіл судових витрат. Зменшення розміру судових витрат або звільнення від їх оплати, відстрочення та розстрочення судових витрат. Витрати на професійну правничу допомогу. Витрати сторін та їхніх представників, що пов'язані із прибуттям до суду. Граничний розмір компенсації за судовим рішенням витрат сторін та їхніх законних представників, пов'язаних із прибуттям до суду. Попередня оплата судових витрат. Витрати, пов'язані із залученням свідків, спеціалістів, перекладачів, експертів і проведенням експертиз. Витрати, пов'язані з витребуванням доказів, проведенням огляду доказів за їх місцезнаходженням, забезпеченням доказів, вчиненням інших процесуальних дій, підготовкою справи до розгляду. Розподіл судових витрат. Розподіл витрат у разі відмови позивача від позову. Судові витрати, пов'язані з примиренням сторін. Повернення судового збору. Рішення щодо судових витрат.

Процесуальні строки та їх розумність. Обчислення процесуальних строків. Поновлення та продовження процесуальних строків. Строк звернення до адміністративного суду. Наслідки пропущення строків звернення до адміністративного суду.

Тема 6. Позов. Проведення в суді першої інстанції

Поняття адміністративного позову. Форма та зміст адміністративного позову. Елементи адміністративного позову. Види адміністративних позовів.

Вимоги до позовної заяви. Право на адміністративний позов. Об'єднання та роз'єднання адміністративних позовів. Захист відповідача від адміністративного позову. Забезпечення адміністративного позову. Залишення позовної заяви без руху, повернення позовної заяви.

Відкриття провадження в адміністративній справі. Відмова у відкритті провадження в адміністративній справі. Підготовче провадження. Підготовка справи до судового розгляду. Попереднє судове засідання. Примирення сторін під час підготовчого провадження. Судові рішення за наслідками підготовчого провадження. Розгляд справи по суті. Розгляд адміністративної справи в судовому засіданні. Основні стадії судового розгляду адміністративної справи. З'ясування обставин справи та порядок дослідження доказів. Відкладення розгляду справи або оголошення перерви в її розгляді. Судові дебати. Вихід суду для ухвалення рішення. Таємниця нарадчої кімнати. Розгляд справ за правилами спрощеного позовного провадження. Спрощене позовне провадження. Справи, що розглядаються адміністративним судом за правилами спрощеного позовного провадження. Вирішення питання про розгляд справи за правилами спрощеного позовного провадження. Строк і особливості розгляду адміністративної справи за правилами спрощеного позовного провадження. Особливості позовного провадження в окремих категоріях адміністративних справ. Складні адміністративні справи, їх категорії та особливості розгляду. Термінові адміністративні справи, їх категорії та особливості розгляду. Типові й зразкові адміністративні справи: поняття та особливості провадження.

Тема 7. Судові рішення

Поняття та види судових рішень в адміністративних справах. Законність і обґрунтованість судового рішення. Порядок ухвалення судових рішень, їх форма. Питання, які вирішує суд при ухваленні рішення. Зміст рішення. Повноваження суду при вирішенні справи. Рішення щодо частини позовних вимог. Додаткове судове рішення. Зміст ухвали. Окремі ухвали суду.

Проголошення судового рішення. Вручення судового рішення. виправлення описок і очевидних арифметичних помилок у судовому рішенні.

Роз'яснення судового рішення. Набрання рішенням суду законної сили.
Набрання ухвалою законної сили.

Тема 8.Оскарження і перегляд рішень адміністративних судівУкраїни

Право на апеляційне оскарження. Порядок і строки апеляційного оскарження. Повноваження суду апеляційної інстанції за наслідками розгляду апеляційної скарги на судові рішення. Право на касаційне оскарження. Порядок і строки касаційного оскарження. Повноваження суду касаційної інстанції за наслідками розгляду касаційної скарги на судові рішення. Провадження у зв'язку з нововиявленими або виключними обставинами. Підстави перегляду судових рішень за нововиявленими або виключними обставинами. Провадження за нововиявленими або виключними обставинами: загальна характеристика. Судові рішення за наслідками провадження за нововиявленими або виключними обставинами.

Тема 9. Виконання судових рішень

Особливості виконання судових рішень адміністративних судів. Обов'язковість судових рішень. Судові рішення, які виконуються негайно. Порядок виконання судових рішень в адміністративних справах.

Звернення судових рішень в адміністративних справах до виконання. виправлення помилки у виконавчому документі та визнання його таким, що не підлягає виконанню. Зупинення виконання судового рішення. Поновлення пропущеного строку для пред'явлення виконавчого листа до виконання.

Примирення сторін у процесі виконання. Відстрочення та розстроченнявиконання, зміна або встановлення способу і порядку виконання судового рішення. Заміна сторони виконавчого провадження.

Поворот виконання судових рішень. Особливості повороту виконання в окремих категоріях адміністративних справ. Судовий контроль за виконанням судовихрішень в адміністративних справах.

**ПЛАНИ ТА МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО
ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ
«АДМІНІСТРАТИВНЕ СУДОЧИНСТВО»**

**ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ I
ЗАГАЛЬНО-ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ АДМІНІСТРАТИВНОГО
СУДОЧИНСТВА**

**ТЕМА 1. ПОНЯТТЯ АДМІНІСТРАТИВНОГО СУДОЧИНСТВА ТА
ЙОГО ОЗНАКИ, МІСЦЕ В СИСТЕМІ НАЦІОНАЛЬНОГО ПРАВА**

Питання для обговорення:

1. Визначення адміністративного судочинства як навчальної дисципліни.
2. Історія виникнення адміністративного судочинства на землях України.
3. Адміністративна юстиція, адміністративна юрисдикція та адміністративне судочинство.
4. Адміністративний процес і адміністративне судочинство.
5. Поняття та ознаки адміністративного судочинства.
6. Мета і завдання адміністративного судового процесу

Теми для підготовки доповідей та презентацій:

1. Основні сучасні моделі адміністративної юстиції.
2. Адміністративна юстиція у Німеччині.
3. Адміністративна юстиція у Франції.
4. Особливості адміністративної юстиції у Великобританії.
5. Адміністративна юстиція в КНР.
6. Адміністративна юстиція в Японії.
7. Застосування судами принципів адміністративного судочинства у світлі практики ЄСПЛ.

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО ВИВЧЕННЯ ПИТАНЬ ТЕМИ

Вивчення цієї теми повинно, перш за все, ґрунтуватися на підході, що адміністративне судочинство важлива складова правосуддя. Тому, необхідно

вивчити правові характеристики зазначеного інституту, визначити його сутність, специфічне нормативно-правове становище.

Здобувачі повинні приділити увагу визначенню поняття «адміністративне судочинство» та його сутність.

Адміністративне судочинство – це навчальна дисципліна, яка викладається здобувачам першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, та розкриває специфіку правового регулювання процедури розгляду та вирішення публічно-правових спорів в адміністративних судах.

В юридичній літературі іноді «адміністративне судочинство» намагаються визначати як науку. Це не вірний підхід, адже наукові дослідження адміністративного судочинства здійснюються в межах адміністративного права та в межах адміністративного процесуального права. Тому, «науки адміністративного судочинства» не існує і наукові дослідження адміністративного судочинства відбуваються в межах науки адміністративного права та науки адміністративного процесуального права.

Також, в юридичній літературі іноді «адміністративне судочинство» намагаються визначати як галузь права. Такий підхід теж не вірний, адже «галузь права» – це система правових норм, тоді як «адміністративне судочинство» – *це порядок здійснення адміністративними судами послідовних процесуальних дій*. Тому, такої галузі права України як «адміністративне судочинство» не існує.

Здобувачам необхідно запам'ятати, що на даний час, адміністративне судочинство не є ні галуззю права, а ні самостійною наукою. Адміністративне судочинство – це навчальна дисципліна.

Під час розгляду питання пов'язаного із адміністративним судочинством необхідно здобувачам зупинитися окремо на таких термінах, як: *«адміністративна юстиція», «адміністративна юрисдикція» та «адміністративне судочинство»*.

Коли говорять про діяльність адміністративних судів, то дуже часто вживають слово «адміністративна юстиція».

Це поняття викликає в юридичній науці багато суперечок та різноманітних концептуальних підходів до розуміння сутності цього правового явища.

Назвте найбільш розповсюджені з них:

а) адміністративна юстиція визначається як *особливий порядок* вирішення публічних спорів адміністративними судами;

б) адміністративна юстиція визначається як *самостійна галузь правосуддя*;

в) адміністративна юстиція визначається як *система адміністративних судів*, до компетенції яких входить розгляд і вирішення адміністративних публічних спорів у порядку, встановленому КАС України. Тому, поняття «адміністративна юстиція» і «адміністративне судочинство» не є тотожними поняттями.

Адміністративна юрисдикція включає дві складові:

а) це право вирішувати правові питання;

б) сфера, на яку розповсюджується дія відповідних норм права.

Тому, адміністративна юрисдикція – це право органу влади на порушення процедури розгляду адміністративної справи, реалізації процедури розгляду справу та застосовувати на підставі цього до осіб заходи адміністративного примусу. Враховуючи це, адміністративно-юрисдикційну діяльність в Україні здійснюють не тільки суди, а й органи державної виконавчої влади, наприклад, при притягненні правопорушників до адміністративної відповідальності.

Враховуючи вище зазначене, поняття «адміністративна юрисдикція» та «адміністративне судочинство» не є тотожними поняттями.

В правовій науці існує безліч концептуальних підходів щодо розуміння адміністративного процесу, зокрема: а) як «рух адміністративної справи»; б) як «діяльність уповноважених органів публічної влади щодо розгляду та вирішення адміністративної справи»; в) як «правовідносини, що складаються

під час розгляду та вирішенні адміністративної справи»; г) як «процедура розгляду та вирішення адміністративної справи».

Особливу увагу здобувачам слід приділити вивченню проблеми змістового наповнення поняття адміністративний процес. Можна виділити три основні підходи:

а) адміністративний процес пов'язують виключно з діяльністю адміністративного суду щодо розгляду публічних спорів;

б) адміністративний процес пов'язують з нормотворчою діяльністю органів виконавчої влади і правозастосовчою діяльністю органів державної влади (суди, органи виконавчої влади, контролюючі органи, органи місцевого самоврядування);

в) адміністративний процес пов'язують з юрисдикційною діяльністю органів державної влади (провадження в справах про адміністративні правопорушення).

Вважаємо, що адміністративний процес слід розглядати як врегульовану адміністративно-процесуальними нормами послідовність дій суб'єктів правозастосовчої діяльності, спрямованих на вирішення адміністративної справи та структурованих відповідними процесуальними відносинами.

Враховуючи вище зазначене, адміністративний процес і адміністративне судочинство не є тотожними поняттями, адміністративне судочинство є лише одним із видів проваджень адміністративного процесу.

Одним із ключових питань адміністративного судочинства є питання щодо ознак адміністративного судочинства. Але, нажаль, законодавством чітко не закріплена дана категорія. Так, ознаками адміністративного судочинства є:

1) Наявність публічно-правового спору.

Згідно п. 2 ст. 4 КАСУ, *публічно-правовий спір* – це спір, у якому:

– хоча б одна сторона здійснює публічно-владні управлінські функції, в тому числі на виконання делегованих повноважень, і спір виник у зв'язку із виконанням або невиконанням такою стороною зазначених функцій; або

– хоча б одна сторона надає адміністративні послуги на підставі законодавства, яке уповноважує або зобов'язує надавати такі послуги виключно суб'єкта владних повноважень, і спір виник у зв'язку із наданням або ненаданням такою стороною зазначених послуг; або

– хоча б одна сторона є суб'єктом виборчого процесу або процесу референдуму і спір виник у зв'язку із порушенням її прав у такому процесі з боку суб'єкта владних повноважень або іншої особи.

2) *Як правило, відповідачем є суб'єкт владних повноважень.* Пункт 7 частини 1 статті 4 КАСУ закріплює поняття «суб'єкт владних повноважень».

Суб'єкт владних повноважень – це орган державної влади (у тому числі без статусу юридичної особи), орган місцевого самоврядування, їх посадова чи службова особа, інший суб'єкт при здійсненні ними публічно-владних управлінських функцій на підставі законодавства, в тому числі на виконання делегованих повноважень, або наданні адміністративних послуг. Відповідно до пункту 9 частини 1 статті 4 КАСУ, відповідач – суб'єкт владних повноважень, а у випадках, визначених законом, й інші особи, до яких звернена вимога позивача.

3) *Спори виникають у сфері публічного управління, надання адміністративних послуг або пов'язані з виборчим процесом чи процесом проведення референдуму.*

4) *Розгляд та вирішення публічно-правового спору регламентується КАС України.*

Єдиною метою адміністративного судочинства є *ефективний захист прав, свобод та інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб від порушень з боку суб'єктів владних повноважень* завдяки вирішенню на законних підставах та за процедурами, передбаченими законом, адміністративної справи.

Завдання – це те, що необхідно виконати чи вирішити для досягнення поставленої мети.

Аналіз положень ст. 2 КАС України дає можливість виділити наступні три завдання *адміністративного судочинства*. До них належать : 1) захист прав, свобод та інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб у сфері публічно-правових відносин; 2) вирішення всіх адміністративних публічних справ у відповідності із законом; 3) своєчасне, всебічне, повне та об'єктивне з'ясування обставин кожної справи.

В той же час, в ч. 3 статті 2 КАСУ закріплено основні засади адміністративного судочинства та його завдання.

Завданням адміністративного судочинства є справедливе, неупереджене та своєчасне вирішення судом спорів у сфері публічно-правових відносин з метою ефективного захисту прав, свобод та інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб від порушень з боку суб'єктів владних повноважень.

У справах щодо оскарження рішень, дій чи бездіяльності суб'єктів владних повноважень адміністративні суди перевіряють, чи прийняті (вчинені) вони: 1) на підставі, у межах повноважень та у спосіб, що визначені Конституцією та законами України; 2) з використанням повноваження з метою, з якою це повноваження надано; 3) обґрунтовано, тобто з урахуванням усіх обставин, що мають значення для прийняття рішення (вчинення дії); 4) безсторонньо (неупереджено); 5) добросовісно; 6) розсудливо; 7) з дотриманням принципу рівності перед законом, запобігаючи всім формам дискримінації; 8) пропорційно, зокрема з дотриманням необхідного балансу між будь-якими несприятливими наслідками для прав, свобод та інтересів особи і цілями, на досягнення яких спрямоване це рішення (дія); 9) з урахуванням права особи на участь у процесі прийняття рішення; 10) своєчасно, тобто протягом розумного строку.

Потребує уваги питання щодо способів судового захисту, а саме:

1) визнання протиправним та нечинним нормативно-правового акта чи окремих його положень; 2) визнання протиправним та скасування індивідуального акта чи окремих його положень; 3) визнання дій суб'єкта владних повноважень протиправними та зобов'язання утриматися від вчинення

певних дій; 4) визнання бездіяльності суб'єкта владних повноважень протиправною та зобов'язання вчинити певні дії; 5) встановлення наявності чи відсутності компетенції (повноважень) суб'єкта владних повноважень; 6) прийняття судом одного з рішень, зазначених у пунктах 1-4 ч.1 частини ст.5 КАСУ та стягнення з відповідача - суб'єкта владних повноважень коштів на відшкодування шкоди, заподіяної його протиправними рішеннями, дією або бездіяльністю.

Під час розгляду питання щодо адміністративного судочинства здобувачам необхідно зупинитися окремо на таких питаннях, як: поняття та види засад(принципів) адміністративного судочинства та їх сутність й правова характеристика

Засади (принципи) адміністративного судочинства – це закріплені законодавством базисні в державі ідеї (політичні та правові), основні засади або керівні ідеї, що є підґрунтям для процедури розгляду та вирішення адміністративних публічно-правових спорів.

Згідно ч. 3. ст. 2 КАСУ, засадами здійснення правосуддя в адміністративних судах є: верховенство права; рівність усіх учасників судового процесу перед законом і судом; гласність і відкритість судового процесу та його повне фіксування технічними засобами; змагальність сторін, диспозитивність та офіційне з'ясування всіх обставин у справі; обов'язковість судового рішення; забезпечення права на апеляційний перегляд справи; забезпечення права на касаційне оскарження судового рішення у випадках, визначених законом; розумність строків розгляду справи судом; неприпустимість зловживання процесуальними правами; відшкодування судових витрат фізичних та юридичних осіб, на користь яких ухвалене судове рішення.

Законодавчі та нормативні документи:

1. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 року. *Відомості Верховної Ради України*, 1996. № 30. ст.

141.URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>

2. Кодекс адміністративного судочинства України від 6 липня 2005 року. *Відомості Верховної Ради України*. № 35-36,37. Ст. 446. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15>

Основна література:

1. Адміністративний процес України : підручник / за заг. ред. Д. І. Йосифовича. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2021. 500 с. URL : https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/4843/1/AdminProces_20-01-2021.pdf
2. Адміністративний процес в Україні : колективна монографія / В. Галуцько, П. Діхтієвський, С. Стеценко, О. Ситников та ін. ; за ред. В. Галуцька, О. Правоторової. Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2021. 846 с.
3. Бандурка, О. М. Адміністративний процес України: монографія Харків: ХНУВС Майдан, 2019. 422 с. URL : <http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/handle/123456789/7669>
4. Адміністративне процесуальне право: Навч. посібник / кол. авт. ; за заг. ред. Т.П. Мінки. Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2017. 320 с. URL : <https://dduvs.in.ua/wp-content/uploads/files/Structure/library/student/npapp.pdf>
5. Адміністративне судочинство : навч. посіб. / І. М. Балакарева, І. В. Бойко, Я. С. Зелінська та ін.; за заг. ред. Н. Б. Писаренко. Харків : Право, 2016. 312 с. URL : https://www.academia.edu/37870760/Адміністративне_судочинство_навч_посіб_І_М_Балакарева_І_В_Бойко_Я_С_Зелінська_та_ін_за_заг_ред_Н_Б_Писаренко_Харків_Право_2016_312_с.
6. Голобородько Д.В.Адміністративний процес (збірник презентаційних слайдів) : Навчальний наочний посібник. Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2019. 314 с. URL : <https://er.dduvs.in.ua/handle/123456789/3711>

7. Журавльов Д.В., Чижмарь К.І. Адміністративне судочинство. Процесуальні документи. Практичний коментар та зразки, 2020. ЦУЛ. 152 с.
8. Ковалів М. В., Гаврильців М. Т., Стахура І. Б. Адміністративне судочинство: навчальний посібник. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2014. 596 с. URL : <https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/210/1/admin%20sydoc.pdf>
9. Миронюк Р. В. Особливості судового розгляду окремих категорій адміністративних справ: навчальний посібник. Дніпро: ДДУВС, 2019. 352 с. URL : https://er.dduvs.in.ua/bitstream/123456789/3887/1/%D0%9D%D0%B0%D0%B2%D1%87%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B8%D0%B9%20%D0%BF%D0%BE%D1%81%D1%96%D0%B1%D0%BD%D0%B8%D0%BA_%D0%9C%D0%B8%D1%80%D0%BE%D0%BD%D1%8E%D0%BA%20%D0%A0.%D0%92..pdf
10. Тетарчук І. Адміністративне судочинство. Навчальний посібник для підготовки до іспитів. Центр навчальної літератури, 2021. 216 с.

Додаткова література:

1. Адміністративний процес в Україні : колективна монографія / В. Галуцько, П. Діхтієвський, С. Стеценко, О. Ситников та ін. ; за ред. В. Галуцька, О. Правоторової. Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2021. 846 с. URL : <http://www.ssaals.com.ua/?p=8574>
2. Гаран О. В., Добровольська Н.В. Актуальні проблеми сучасного адміністративного процесу: методичні вказівки (рекомендації) до вивчення навчальної дисципліни для підготовки здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти за спеціальністю 081 «Право» денної (вечірньої) форми навчання. Одеса: ОНУ ім. І.І. Мечникова, 2021. 87 с. <http://dspace.onu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/32271/1/MP%20Актуальні%20проблеми%20сучасного%20адмін%20процесу.pdf>
3. Гаран О. В. Квінтесенція розуміння « Право на судовий захист». *Правова держава*. 2021. № 41. С. 9-15. URL: <http://pd.onu.edu.ua/issue/view/13708>

ТЕМА 2. ЮРИСДИКЦІЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ СУДІВ

Питання для обговорення:

1. Юрисдикція адміністративних судів.
2. Види адміністративної юрисдикції.
3. Предметна юрисдикція.
4. Розмежування предметної юрисдикції адміністративних судів.
5. Інстанційна юрисдикція.
6. Територіальна юрисдикція (підсудність).

Теми для підготовки доповідей та презентацій:

1. Поясніть юридичне значення розуміння сутності юрисдикції адміністративних судів.
2. Дайте визначення юрисдикції адміністративних судів.
3. В чому полягає сутність предметної юрисдикції?
4. В чому полягає сутність інстанційної юрисдикції?
5. Назвіть правила територіальної юрисдикції.
6. Наведіть 4 приклади категорій публічно-правових справ, які не підпадають під юрисдикцію адміністративних судів.
7. Наведіть приклади 3-х зразкових справ, які стосуються юрисдикції адміністративних судів.
8. Назвіть суди, які можуть бути судами першої інстанції.
9. Назвіть суди апеляційної інстанції.
10. Назвіть суди касаційної інстанції.
11. Які суди включає категорія «місцеві адміністративні суди»?
12. Розкрийте сутність поняття «розмежування юрисдикції адміністративних судів».

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО ВИВЧЕННЯ ПИТАНЬ ТЕМИ

Здобувач повинен почати вивчення цієї теми, перш за все, з розуміння поняття «юрисдикція адміністративних судів». Але, на жаль, законодавством

чітко не закріплена дана категорія і визначення юрисдикції можливо вивести із:

1) *поняття адміністративної справи* (пункт 1 частини1 статті 4 КАСУ);
 2) *переліку справ, які віднесені до юрисдикції адміністративних судів* (частини1 статті 19 КАСУ);

3) *переліку справ на які не поширюється юрисдикція адміністративних судів* (частини 2 статті 19 КАСУ).

4) *рішення Верховного суду* (далі – ВС). Визначальним із яких можливо вважати, рішення ВС, ухваленому у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду від 04 .09 2018 р. у справі № К/9901/47078/18 .

На всі правовідносини, що виникають у державі, поширюється судова юрисдикція. Це положення закріплено у ст. 124 Конституції України. Конституційний Суд України, надаючи тлумачення ч. 2 ст. 55 Основного Закону, зазначив, що кожен, тобто громадянин України, іноземець, особа без громадянства має гарантоване державою право оскаржити в суді загальної юрисдикції рішення, дії чи бездіяльність будь-якого органу державної влади, органу місцевого самоврядування, посадових і службових осіб, якщо громадянин України, іноземець, особа без громадянства вважають, що їх рішення, дія чи бездіяльність порушують або ущемляють права і свободи громадянина України, іноземця, особи без громадянства чи перешкоджають їх здійсненню, а тому потребують правового захисту в суді (*Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням громадянки Дзюби Галини Павлівни щодо офіційного тлумачення частини другої статті 55 Конституції України та статті 248г Цивільного процесуального кодексу України (справи громадянки Дзюби Г. П, щодо права на оскарження в суді неправомірних дій посадової особи від 25 .11.1997 р.)*

Адміністративна юрисдикція – це право органу влади порушувати процедуру про розгляд адміністративної справи, розглядати справу та застосовувати на підставі цього до осіб заходи адміністративного примусу. Тому, адміністративно-юрисдикційну діяльність в Україні здійснюють не

тільки суди, а й органи державної виконавчої влади, наприклад, при притягненні до адміністративної відповідальності. Враховую це, поняття «адміністративна юрисдикція» та «юрисдикція адміністративних судів» не є тотожними поняттями.

Відповідно до ч. 2 ст. 4 КАС України юрисдикція адміністративних судів поширюється на всі публічно-правові спори, крім спорів для яких законом установлений інший порядок судового вирішення, з якими необхідно ознайомитись здобувачам.

Справою адміністративної юрисдикції в розумінні п. 2 ч. 1 ст. 4 КАС України є переданий на вирішення адміністративного суду публічно-правовий спір – спір, у якому: *хоча б одна сторона здійснює публічно-владні управлінські функції*, в тому числі на виконання делегованих повноважень, і спір виник у зв'язку із виконанням або невиконанням такою стороною зазначених функцій; або *хоча б одна сторона надає адміністративні послуги* на підставі законодавства, яке уповноважує або зобов'язує надавати такі послуги виключно суб'єкта владних повноважень, і спір виник у зв'язку із наданням або ненаданням такою стороною зазначених послуг; або *хоча б одна сторона є суб'єктом виборчого процесу або процесу референдуму* і спір виник у зв'язку із порушенням її прав у такому процесі з боку суб'єкта владних повноважень або іншої особи.

Згідно ст.19 КАСУ, юрисдикція адміністративних судів поширюється на справи у публічно-правових спорах, зокрема:

1) спорах фізичних чи юридичних осіб із суб'єктом владних повноважень щодо оскарження його рішень (нормативно-правових актів чи індивідуальних актів), дій чи бездіяльності, крім випадків, коли для розгляду таких спорів законом встановлено інший порядок судового провадження;

1¹) спорах адміністратора за випуском облігацій, який діє в інтересах власників облігацій відповідно до положень Закону України «Про ринки капіталу та організовані товарні ринки», із суб'єктом владних повноважень

щодо оскарження його рішень (нормативно-правових актів чи правових актів індивідуальної дії), дій чи бездіяльності;

2) спорах з приводу прийняття громадян на публічну службу, її проходження, звільнення з публічної служби;

3) спорах між суб'єктами владних повноважень з приводу реалізації їхньої компетенції у сфері управління, у тому числі делегованих повноважень;

4) спорах, що виникають з приводу укладання, виконання, припинення, скасування чи визнання нечинними адміністративних договорів;

5) за зверненням суб'єкта владних повноважень у випадках, коли право звернення до суду для вирішення публічно-правового спору надано такому суб'єкту законом;

б) спорах щодо правовідносин, пов'язаних з виборчим процесом чи процесом референдуму;

7) спорах фізичних чи юридичних осіб із розпорядником публічної інформації щодо оскарження його рішень, дій чи бездіяльності у частині доступу до публічної інформації;

8) спорах щодо вилучення або примусового відчуження майна для суспільних потреб чи з мотивів суспільної необхідності;

9) спорах щодо оскарження рішень атестаційних, конкурсних, медико-соціальних експертних комісій та інших подібних органів, рішення яких є обов'язковими для органів державної влади, органів місцевого самоврядування, інших осіб;

10) спорах щодо формування складу державних органів, органів місцевого самоврядування, обрання, призначення, звільнення їх посадових осіб;

11) спорах фізичних чи юридичних осіб щодо оскарження рішень, дій або бездіяльності державного замовника у правовідносинах, що виникли на підставі Закону України «Про оборонні закупівлі», крім спорів, пов'язаних із укладенням державного контракту (договору) про закупівлю з переможцем спрощених торгів із застосуванням електронної системи закупівель та спрощеного відбору без застосування електронної системи закупівель, а також

зміною, розірванням і виконанням державних контрактів (договорів) про закупівлю;

12) спорах щодо оскарження рішень, дій чи бездіяльності органів охорони державного кордону у справах про правопорушення, передбачені Законом України "Про відповідальність перевізників під час здійснення міжнародних пасажирських перевезень";

13) спорах щодо оскарження рішень Національної комісії з реабілітації у правовідносинах, що виникли на підставі Закону України «Про реабілітацію жертв репресій комуністичного тоталітарного режиму 1917-1991 років» та інших.

Також здобувачам необхідно знати види адміністративної юрисдикції та правову характеристику кожного виду. Юрисдикція адміністративних судів поділяється лише на три види: 1) *предметна* – акцентує увагу на конкретний спір або характер спірних відносин; 2) *інстанційна* – акцентує увагу на порядок розгляду справи; 3) *територіальна* – акцентує увагу на суд, в який подається позов.

При вивченні зазначеної теми здобувачеві потрібно ознайомитись із судовою практикою, щодо юрисдикції адміністративних судів, зокрема: спорами щодо державної реєстрації права власності, які впливають із іпотечних відносин є спори про право та мають розглядатись по правилам ЦПК (ВС/ВП № 686/22036/15-ц від 15.05.2018); позовні заяви до СВП щодо оренди землі комунальної власності мають розглядатись в порядку цивільного або господарського судочинства (ВС/ВП № 727/10968/17 від 20.06.2018); спори у позовах до СВП щодо приватизації житлових приміщень є спорами про право та є приватно-правовими (ВС/ВП № 826/6244/15 від 21.03.2018); спори щодо оскарження дій виконавців в частині стягнення виконавчого збору відносяться до адміністративної юрисдикції (ВС/ВП № 921/16/14-г/15 від 06.06.2018); позови ДАБІ про зобов'язання знесення самочинного будівництва повинні розглядатись в порядку адміністративного судочинства (ВС/ВП № 161/14920/16-а від 11.04.2018); позов про скасування рішення нотаріуса про

державну реєстрацію права власності на нерухоме майно слід розглядати за правилами цивільного судочинства (Велика палата ВС від 17 квітня 2018 р. у справі № 815/6956/15); не є публічно-правовим спором спір між СВП та громадянином в якому фізична особа звернулася до суду за захистом не публічного, а цивільного права (ВС/ВП № 234/14299/15-ц від 28.02.2018); адміністративні суди не розглядають позови або скарги на рішення, дії або бездіяльність державного виконавця, якщо законом, передбачений інший порядок їх оскарження (ВСУ від 16 листопада 2016р. у справі № 6-931цс16); виконавчий збір не стягується після спливу строку на добровільне виконання рішення суду, якщо д/в не вчиняв виконавчі дії, а боржник пізніше добровільно виконав рішення суду (ВСУ у справі №6-785цс15 від 6 липня 2015р.); якщо законом встановлено інший порядок судового оскарження рішень, дій чи бездіяльності державного виконавця, то це виключає юрисдикцію адміністративних судів у такій категорії справ (ВСУ у справі № 6-570цс16 від 6 квітня 2016 р.); суб'єкти владних повноважень можуть звертатись до адміністративних судів з позовами до фізичних та юридичних осіб лише в чітко визначених законами випадках (ВС/КАС, справа №824/2473/15-а, 07.09.18); Постанова Верховного Суду від 3 квітня 2018 року та Постанова Верховного Суду від 11 квітня 2018 року та інші.

В той же час, потрібно враховувати, вимоги ч. 7 ст. 147 Закону України «Про судоустрій і статус суддів», враховуючи неможливість судами здійснювати правосуддя під час воєнного стану та низку Розпоряджень Верховного Суду, а саме: від 06.03.2022 № 1/0/9-22 «Про зміну територіальної підсудності судових справ в умовах воєнного стану»; від 10.03.2022 № 4/0/9-22 «Про зміну територіальної підсудності судових справ в умовах воєнного стану»; від 12.03.2022 № 5/0/9-22 «Про зміну територіальної підсудності судових справ в умовах воєнного стану (окремі суди Запорізької області)»; від 14.03.2022 № 7/0/9-22 «Про зміну територіальної підсудності судових справ в умовах воєнного стану (окремі суди Донецької, Запорізької та Харківської областей)»; від 15.03.2022 № 8/0/9-22 «Про зміну територіальної

підсудності судових справ в умовах воєнного стану (Краматорський міський суд Донецької області)»; від 05.07.2022 № 36/0/9-22 «Про зміну територіальної підсудності судових справ в умовах воєнного стану (суди Автономної Республіки Крим та м. Севастополя)» тощо.

Таким чином, до видання Верховним Судом нових розпоряджень про визначення територіальної підсудності справ застосовуються положення зазначених вище розпоряджень.

Законодавчі та нормативні документи:

1. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 року. *Відомості Верховної Ради України*, 1996. № 30. ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
2. Кодекс адміністративного судочинства України від 6 липня 2005 року. *Відомості Верховної Ради України*. № 35-36,37. Ст. 446. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15>

Основна література:

1. Адміністративний процес України : підручник / за заг. ред. Д. І. Йосифовича. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2021. 500 с. URL : https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/4843/1/AdminProces_20-01-2021.pdf
2. Адміністративний процес в Україні : колективна монографія / В. Галуцько, П. Діхтієвський, С. Стеценко, О. Ситников та ін. ; за ред. В. Галуцька, О. Правоторової. Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2021. 846 с.
3. Бандурка, О. М. Адміністративний процес України: монографія Харків: ХНУВС Майдан, 2019. 422 с. URL : <http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/handle/123456789/7669>

4. Адміністративне процесуальне право: Навч. посібник / кол. авт. ; за заг. ред. Т.П. Мінки. Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2017. 320 с. URL : <https://dduvs.in.ua/wp-content/uploads/files/Structure/library/student/npapp.pdf>
5. Адміністративне судочинство : навч. посіб. / І. М. Балакарева, І. В. Бойко, Я. С. Зелінська та ін.; за заг. ред. Н. Б. Писаренко. Харків : Право, 2016. 312 с. URL : https://www.academia.edu/37870760/Адміністративне_судочинство_навч_посіб_І_М_Балакарева_І_В_Бойко_Я_С_Зелінська_та_ін_за_заг_ред_Н_Б_Писаренко_Харків_Право_2016_312_с.
6. Тетарчук І. Адміністративне судочинство. Навчальний посібник для підготовки до іспитів. Центр навчальної літератури, 2021. 216 с.

Додаткова література:

1. Адміністративний процес в Україні : колективна монографія / В. Галуцько, П. Діхтієвський, С. Стеценко, О. Ситников та ін. ; за ред. В. Галуцька, О. Правоторової. Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2021. 846 с. URL : <http://www.ssaals.com.ua/?p=8574>
2. Гаран О. В., Добровольська Н.В. Актуальні проблеми сучасного адміністративного процесу: методичні вказівки (рекомендації) до вивчення навчальної дисципліни для підготовки здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти за спеціальністю 081 «Право» денної (вечірньої) форми навчання. Одеса: ОНУ ім. І.І. Мечникова, 2021. 87 с. <http://dspace.onu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/32271/1/MP%20Актуальні%20проблеми%20сучасного%20адмін%20процесу.pdf>
3. Гаран О. В. Квінтесенція розуміння « Право на судовий захист». *Правова держава*. 2021. № 41. С. 9-15. URL: <http://pd.onu.edu.ua/issue/view/13708>

ТЕМА 3. УЧАСНИКИ АДМІНІСТРАТИВНОГО СУДОВОГО ПРОЦЕСУ

Питання для обговорення:

1. Поняття учасників адміністративного судового процесу.
2. Поняття та склад учасників справи.

3. Процесуальні права та обов'язки учасників справи.
4. Поняття та склад інших учасників судового процесу.
5. Процесуальні права та обов'язки інших учасників судового процесу.
6. Сутність неналежної сторони в адміністративному процесі та процедура її заміни.
7. Чи допускається в адміністративному судовому процесі процесуальне правонаступництво?
8. Які види третіх осіб передбачені КАС України?
9. Назвіть мету існування інституту третіх осіб у адміністративному судовому процесі.
10. Яким органам публічної адміністрації та посадовим особам надано право захищати права, свободи й інтереси інших осіб?
11. У яких формах прокурор приймає участь у адміністративному судовому процесі?

Теми для підготовки доповідей та презентацій:

1. Як вірно сказати: «учасники судового процесу» чи «учасники адміністративного судочинства»?
2. Які види учасників адміністративного судового процесу існують?
3. Назвіть та охарактеризуйте учасників адміністративного судового процесу.
4. Розкрийте сутність прав і обов'язків окремих видів учасників адміністративного судового процесу, закріплених у КАС України.
5. Хто є сторонами в адміністративному судовому процесі?
6. Хто може бути позивачем і відповідачем у адміністративній справі?
7. Що таке «неналежна сторона» в адміністративному судовому процесі?
8. Що таке «процесуальне представництво»?
9. Яка відмінність процесуального статусу представника в адміністративному судовому процесі від статусу в цивільному процесі?
10. Визначте місце адміністративного суду серед учасників судового процесу.
11. Наведіть поняття адміністративного суду та його склад.

12. Розкрийте правову природу відводу (самовідводу) судді.

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО ВИВЧЕННЯ ПИТАНЬ ТЕМИ

Правове положення учасників адміністративного судочинства регламентоване главою 4 КАС України. Нормами цієї глави встановлено склад учасників адміністративного судочинства та їхні процесуальні права та обов'язки.

При розгляді питання про учасників адміністративного судового процесу, перш за все, слід зупинитися на співвідношенні декількох понять. Це стосується таких понять, як «учасники адміністративного судового процесу» та «учасники адміністративного процесу».

Учасники адміністративного судового процесу – це учасники правовідносин, що виникають, змінюються та припиняються під час здійснення адміністративним судом розгляду та вирішення адміністративних справ у порядку, встановленому КАС України, тобто під час здійснення адміністративного судочинства.

Учасники адміністративного процесу – це учасники правовідносин, що виникають, змінюються та припиняються під час розгляду та вирішення адміністративних справ у порядку виногозначеного нормами адміністративного права.

Отже, поняття «учасники адміністративного судового процесу» та «учасники адміністративного процесу» – не тотожні поняття.

Здобувачам необхідно усвідомити різницю між поняттями «учасники процесу» та «суб'єкти процесу».

Суб'єкти процесу – це усі без виключення особи, що приймають участь у процесі, включаючи лідируючого суб'єкта, який саме здійснює розгляд справи, визначає її хід та приймає остаточне рішення по справі. При здійсненні адміністративного судочинства таким лідируючим суб'єктом є адміністративний суд.

Стосовно поняття «учасники адміністративного судового процесу – це ті особи, які вступають до адміністративного судового процесу для захисту своїх прав та законних інтересів, захисту прав та законних інтересів інших осіб, або з метою сприяння здійсненню цього процесу.

КАС України не відносить суд до учасників адміністративного судочинства (процесу), тим самим підтримуючи вищевказану конструкцію.

Учасником адміністративного судового процесу є особа, яку законодавством України наділено процесуальними правами та обов'язками у сфері розгляду адміністративних справ адміністративними судами та яка вступає до адміністративного судового процесу для захисту своїх прав та законних інтересів, захисту прав та законних інтересів інших осіб, або з метою сприяння здійсненню адміністративного судочинства. Таким чином, це особа, яка може вчиняти процесуальні дії, спрямовані на досягнення мети судового процесу, хоча б в одній зі стадій адміністративного судового процесу.

Необхідно зазначити, що в главі 4 КАС України зазначено не усі учасники адміністративного судочинства.

Здобувачам особливо слід акцентувати увагу на проблемах, пов'язаних ще з одним видом учасників адміністративного судочинства, ні назва яких, ні їх процесуальний статус не закріплено главою 4 КАС України. Наприклад, як заявники та інші заінтересовані особи (у справах особливого провадження адміністративного процесу), державні виконавці та особи, які не брали участі у справі, але щодо яких суд вирішив питання про їхні права, свободи, інтереси чи обов'язки.

Класифікацію учасників адміністративного судового процесу здійснюють за різними критеріями. Виходячи з положень глави 4 КАС України можна дійти висновку, що законодавець провів поділ учасників адміністративного процесу за підставою наявності в них юридичної зацікавленості у результатах розв'язання та вирішення адміністративної справи. Виходячи з цього, учасників адміністративного процесу можна поділити на дві основні групи:

I. Особи, які зацікавлені у результаті розгляду справи – учасники справи.

Вони поділяються на:

1. сторони (позивач та відповідач) – ст.ст.46-47КАСУ,
2. треті особи (треті особи, які заявляють самостійні вимоги на предмет спору та треті особи, які не заявляють самостійних вимог на предмет спору) – ст.ст.49-51КАСУ;
3. представники сторін та третіх осіб.
4. органи та особи, яким законом надано право звертатися до суду в інтересах інших осіб (ст.ст.53-54 КАСУ)

Учасники справи мають рівні основні процесуальні права та обов'язки.

Необхідно звернути увагу на права та обов'язки, якими учасники справи зобов'язані добросовісно користуватися правами і неухильно виконувати процесуальні обов'язки. А для цього потрібно ознайомитися із правами та обов'язками учасників справи.

При вивченні зазначеної теми, здобувачам особливу увагу необхідно звернути на заміну неналежної сторони.

II. Особи, які не мають юридичної зацікавленості у результатах вирішення адміністративної справи – інші учасники адміністративного судового процесу. Вони поділяються на: 2.1. помічник судді; 2.2. секретар судового засідання; 2.3. судовий розпорядник; 2.4. свідок; 2.5. експерт; 2.6. експерт з питань права; 2.7. перекладач; 2.8. спеціаліст.

Здобувачі повинні ознайомитися й вивчити права та обов'язки осіб, які не мають юридичної зацікавленості у результатах вирішення адміністративної справи – інших учасників адміністративного судового процесу.

Законодавчі та нормативні документи:

1. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 року. *Відомості Верховної Ради України*, 1996. № 30. ст. 141. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>

2. Кодекс адміністративного судочинства України від 6 липня 2005 року. *Відомості Верховної Ради України*. № 35-36, 37. Ст. 446. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15>
3. Про доступ до судових рішень : Закон України від 22.12.2005 року № 3262-IV. *Відомості Верховної Ради України*, 2006. № 15. Ст. 128. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/3262-15>.
4. Про судоустрій і статус суддів від 02.06.2016 року № 1402-VIII. *Відомості Верховної Ради*, 2016. № 31. Ст. 545. URL. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19>.
5. Про внесення змін до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» у зв'язку з прийняттям Закону України «Про Вищий антикорупційний суд» : Закон України від 12. 07. 2018 року № 2509-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/1458170/page2>.

Основна література:

1. Адміністративний процес України : підручник / за заг. ред. Д. І. Йосифовича. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2021. 500 с. URL : https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/4843/1/AdminProces_20-01-2021.pdf
2. Адміністративний процес в Україні : колективна монографія / В. Галуцько, П. Діхтієвський, С. Стеценко, О. Ситников та ін. ; за ред. В. Галуцька, О. Правоторової. Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2021. 846 с.
3. Бандурка, О. М. Адміністративний процес України: монографія Харків: ХНУВС Майдан, 2019. 422 с. URL : <http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/handle/123456789/7669>

4. Адміністративне процесуальне право: Навч. посібник / кол. авт. ; за заг. ред. Т.П. Мінки. Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2017. 320 с. URL : <https://dduvs.in.ua/wp-content/uploads/files/Structure/library/student/npapp.pdf>
5. Адміністративне судочинство : навч. посіб. / І. М. Балакарева, І. В. Бойко, Я. С. Зелінська та ін.; за заг. ред. Н. Б. Писаренко. Харків : Право, 2016. 312 с. URL : https://www.academia.edu/37870760/Адміністративне_судочинство_навч_посіб_І_М_Балакарева_І_В_Бойко_Я_С_Зелінська_та_ін_за_заг_ред_Н_Б_Писаренко_Харків_Право_2016_312_с.

ТЕМА 4. ДОКАЗИ І ДОКАЗУВАННЯ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ СУДОВОМУ ПРОЦЕСІ

Питання для обговорення:

1. 1.Поняття та мета судового доказування.
2. Основні положення про докази.
3. Умови використання доказів судом.
4. Предмет доказування.
5. Обставини, які не доказуються в адміністративному судовому процесі.
6. Правова характеристика окремих засобів доказування.
7. Забезпечення доказів у адміністративному судовому процесі.
8. Розкрийте зміст категорії «належність доказів».
9. Розкрийте зміст категорії «допустимість доказів».
10. Розкрийте зміст категорії «достовірність доказів».
11. Розкрийте зміст категорії «достатність доказів».

Теми для підготовки доповідей та презентацій:

1. Що передбачає доказування в адміністративному судовому процесі?
2. Які засоби доказування передбачено законодавством?
3. Які обставини не підлягають доказуванню в адміністративному процесі?
4. У чому полягає забезпечення доказів у адміністративному процесі?

5. Хто ініціює здійснення забезпечення доказів у адміністративному судовому процесі?
6. Хто з учасників судового процесу несе обов'язок доказування?
7. Як співвідносяться поняття «письмові докази» та «електронні докази»?
8. Які види експертиз вам відомі? Розкрийте їх сутність.
9. Як здійснюється оцінка доказів?
10. Назвіть особливості процесу доказування на окремих стадіях адміністративного судового процесу.
11. Назвіть відмінності письмових доказів від речових.

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО ВИВЧЕННЯ ПИТАНЬ ТЕМИ

Вивчення цієї теми повинно, перш за все, ґрунтуватися на підході що інститут доказів та доказування є важливим інститутом адміністративного судочинства. Тому, здобувачеві необхідно вивчити правові характері зазначеного інституту, визначити його сутність, специфічне нормативно-правове становище. При вивченні даної теми здобувачі повинні приділити увагу визначенням понять « докази», «доказування».

Докази – це будь-які дані, на підставі яких суд встановлює наявність або відсутність обставин (фактів), що обґрунтовують вимоги і заперечення учасників справи, та інші обставини, що мають значення для правильного вирішення справи.

Необхідно запам'ятати, що *засобами доказування є*: 1) письмові, речові і електронні докази; 2) висновки експертів; 3) показання свідків.

Відповідно, ст.ст. 73–76 КАСУ, докази повинні відповідати принципам *належності, допустимості, достовірності та достатності*.

Під час розгляду питання про доказування необхідно зупинитися окремо на таких питаннях, як: обов'язку доказування (ст.77 КАСУ); підставах звільнення від доказування (ст.78 КАСУ); порядку подання доказів (ст.79 КАСУ) та їх витребування (ст.80 КАСУ); огляд доказів за їх

місцезнаходженням (ст. 81 КАСУ); правова природа судових доручень щодо збирання доказів(ст.ст. 83- 89КАСУ); оцінка доказів (ст.90 КАСУ).

Особливу увагу слід приділити вивченню окремих засобів доказування та обов'язково зупинитися на правовій природі в межах чинного законодавства, зокрема: *показаннях свідка* (ст.ст.91-93 КАСУ);*письмових доказах* (ст.ст.94-95 КАСУ);*речових доказах* (ст.ст.96-98 КАСУ); *електронних доказах* (ст.ст.99-100 КАСУ); *висновках експерта* (ст.ст.101 - 111КАСУ); *висновках експерта у галузі права* (ст.ст. 112-113 КАСУ).

Показаннями свідка є повідомлення про відомі йому обставини, які мають значення для справи. Не є доказом показання свідка, який не може назвати джерела своєї обізнаності щодо певної обставини. Якщо показання свідка ґрунтуються на повідомленнях інших осіб, то ці особи повинні бути також допитані. За відсутності можливості допитати особу, яка надала первинне повідомлення, показання з чужих слів не може бути допустимим доказом факту чи обставин, на доведення яких вони надані, якщо показання не підтверджується іншими доказами, визнаними допустимими згідно з правилами КАСУ.

Письмовими доказами є документи (крім електронних документів), які містять дані про обставини, що мають значення для правильного вирішення спору. Вони подаються в оригіналі або в належним чином засвідченій копії, якщо інше не визначено цим Кодексом. Якщо для вирішення спору має значення лише частина документа, подається засвідчений витяг з нього.

Учасники справи мають право подавати письмові докази в електронних копіях, посвідчених електронним цифровим підписом, прирівняним до власноручного підпису відповідно до закону. Електронна копія письмового доказу не вважається електронним доказом. Копії документів вважаються засвідченими належним чином, якщо їх засвідчено в порядку, встановленому чинним законодавством. Учасник справи, який подає письмові докази в копіях (електронних копіях), повинен зазначити про наявність у нього або іншої особи оригіналу письмового доказу. Учасник справи підтверджує відповідність копії

письмового доказу оригіналу, який знаходиться у нього, своїм підписом із зазначенням дати такого засвідчення. Якщо подано копію (електронну копію) письмового доказу, суд за клопотанням учасника справи або з власної ініціативи може витребувати у відповідної особи оригінал письмового доказу. Якщо оригінал письмового доказу не поданий, а учасник справи або суд ставить під сумнів відповідність поданої копії (електронної копії) оригіналу, такий доказ не береться судом до уваги. Документи, отримані за допомогою факсимільного чи інших аналогічних засобів зв'язку, приймаються судом до розгляду як письмові докази у випадках і в порядку, які встановлені законом або договором. . Іноземний офіційний документ, що підлягає дипломатичній або консульській легалізації, може бути письмовим доказом, якщо він легалізований у встановленому порядку. Іноземні офіційні документи визнаються письмовими доказами без їх легалізації у випадках, визначених міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

Речові докази – це предмети матеріального світу, які своїм існуванням, своїми якостями, властивостями, місцезнаходженням, іншими ознаками дають змогу встановити обставини, що мають значення для справи.

Електронні докази – це інформація в електронній (цифровій) формі, що містить дані про обставини, що мають значення для справи, зокрема, електронні документи (текстові документи, графічні зображення, плани, фотографії, відео- та звукозаписи тощо), веб-сайти (сторінки), текстові, мультимедійні та голосові повідомлення, метадані, бази даних та інші дані в електронній формі. Такі дані можуть зберігатися, зокрема на портативних пристроях (картах пам'яті, мобільних телефонах тощо), серверах, системах резервного копіювання, інших місцях збереження даних в електронній формі (в тому числі в мережі Інтернет). Електронні докази подаються в оригіналі або в електронній копії, засвідченій електронним цифровим підписом, прирівняним до власноручного підпису відповідно до Закону України «Про електронний

цифровий підпис». Законом може бути визначено інший порядок засвідчення електронної копії електронного доказу.

Висновок експерта – це докладний опис проведених експертом досліджень, зроблені у результаті них висновки та обґрунтовані відповіді на питання, поставлені перед експертом, складений у порядку, визначеному законодавством. Предметом висновку експерта може бути дослідження обставин, які входять до предмета доказування та встановлення яких потребує наявних у експерта спеціальних знань. Предметом висновку експерта не можуть бути питання права. Висновок експерта може бути наданий на замовлення учасника справи або на підставі ухвали суду про призначення експертизи.

Висновок експерта викладається у письмовій формі і приєднується до справи.

Висновок експерта у галузі права. Стосується питань щодо:

- 1) застосування аналогії закону чи аналогії права;
- 2) змісту норм іноземного права згідно з їх офіційним або загальноприйнятим тлумаченням, практикою застосування, доктриною у відповідній іноземній державі.

Здобувач повинен знати, що висновок експерта у галузі права не може містити оцінки доказів, вказівок про достовірність чи недостовірність того чи іншого доказу, про переваги одних доказів над іншими, про те, яке рішення має бути прийнято за результатами розгляду справи. Необхідно знати, що висновок експерта у галузі права не є доказом, має допоміжний (консультативний) характер і не є обов'язковим для суду.

Акцнтуйте увагу на вивченні механізму забезпечення доказів (підстави та порядок) та обов'язково зупинитися на способах забезпечення доказів в межах чинного законодавства.

Стаття 115 КАСУ передбачає, що суд забезпечує докази: *допитом свідків; призначенням експертизи; витребуванням та оглядом доказів, у тому числі за*

місцем їх знаходження; заборonoю вчиняти певні дії щодо доказів; зобов'язання вчинити певні дії щодо доказів.

Законодавчі та нормативні документи:

1. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 року. *Відомості Верховної Ради України*, 1996. № 30. ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
2. Кодекс адміністративного судочинства України від 6 липня 2005 року. *Відомості Верховної Ради України*. № 35-36,37. Ст. 446. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15>
3. Про доступ до судових рішень : Закон України від 22.12.2005 року № 3262-IV. *Відомості Верховної Ради України*, 2006. №15. Ст. 128. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/3262-15>.
4. Про судоустрій і статус суддів від 02.06.2016 року №1402-VIII. *Відомості Верховної Ради*, 2016. № 31. Ст.545. URL. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19>.
5. Про внесення змін до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» у зв'язку з прийняттям Закону України «Про Вищий антикорупційний суд» : Закон України від 12. 07. 2018 року № 2509-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/1458170/page2>.

Основна література:

1. Адміністративний процес України : підручник / за заг. ред. Д. І. Йосифовича. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2021. 500 с. URL : https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/4843/1/AdminProces_20-01-2021.pdf
2. Адміністративний процес в Україні : колективна монографія / В. Галуцько, П. Діхтієвський, С. Стеценко, О. Ситников та ін. ; за ред. В. Галуцька, О. Правоторової. Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2021. 846 с.

3. Бандурка, О. М. Адміністративний процес України: монографія Харків: ХНУВС Майдан, 2019. 422 с. URL : <http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/handle/123456789/7669>
4. Адміністративне процесуальне право: Навч. посібник / кол. авт. ; за заг. ред. Т.П. Мінки. Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2017. 320 с. URL : <https://dduvs.in.ua/wp-content/uploads/files/Structure/library/student/npapp.pdf>
5. Миронюк Р. В. Особливості судового розгляду окремих категорій адміністративних справ: навчальний посібник. Дніпро: ДДУВС, 2019. 352 с. URL : https://er.dduvs.in.ua/bitstream/123456789/3887/1/%D0%9D%D0%B0%D0%B2%D1%87%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B8%D0%B9%20%D0%BF%D0%BE%D1%81%D1%96%D0%B1%D0%BD%D0%B8%D0%BA_%D0%9C%D0%B8%D1%80%D0%BE%D0%BD%D1%8E%D0%BA%20%D0%A0.%D0%92..pdf
6. Тетарчук І. Адміністративне судочинство. Навчальний посібник для підготовки до іспитів. Центр навчальної літератури, 2021. 216 с.

Додаткова література:

1. Адміністративний процес в Україні : колективна монографія / В. Галуцько, П. Діхтєвський, С. Стеценко, О. Ситников та ін. ; за ред. В. Галуцька, О. Правоторової. Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2021. 846 с. URL : <http://www.ssaals.com.ua/?p=8574>
2. Гаран О. В., Добровольська Н.В. Актуальні проблеми сучасного адміністративного процесу: методичні вказівки (рекомендації) до вивчення навчальної дисципліни для підготовки здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти за спеціальністю 081 «Право» денної (вечірньої) форми навчання. Одеса: ОНУ ім. І.І. Мечникова, 2021. 87 с. <http://dspace.onu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/32271/1/MP%20Актуальні%20%20проблеми%20сучасного%20адмін%20процесу.pdf>
3. Гаран О. В. Квінтесенція розуміння « Право на судовий захист». *Правова держава*. 2021. № 41. С. 9-15. URL: <http://pd.onu.edu.ua/issue/view/13708>

ТЕМА 5. СУДОВІ ВИТРАТИ ТА СТРОКИ.

Питання для обговорення:

1. Поняття судових витрат.
2. Види судових витрат в адміністративному судовому процесі.
3. Судовий збір: поняття, ставки, порядок обчислення і сплати.
4. Поняття і види процесуальних строків, порядок їх обчислення.
5. Правові наслідки пропуску процесуальних строків.

Теми для підготовки доповідей та презентацій:

1. Шляхи розвитку та удосконалення правового регулювання відносин у сфері судових витрат.
2. Проблеми вдосконалення адміністративного законодавства України щодо судових витрат.
3. Засади правового регулювання правовідносин у сфері судових витрат.
4. Новели розподілу судових витрат в адміністративному судочинстві.
5. Судові витрати : європейський досвід.
6. Актуальні проблеми інституту процесуальних строків в адмін. судочинстві.
7. Перспективи реформування інституту процесуальних строків в адміністративному судочинстві.
8. Процесуальні строки: теоретичні та практичні аспекти.
9. Основні тренди трансформації інституту процесуальних строків.
10. Правові наслідки пропущення строків звернення до адмін. суду.
11. Сутність процесуальних строків: теоретичний погляд.
12. Основні напрямки вдосконалення інституту процесуальних строків в адміністративному судочинстві.

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО ВИВЧЕННЯ ПИТАНЬ ТЕМИ

Правове регулювання судових витрат здійснюється відповідно до вимог глави 8 КАС України та Закону України «Про судовий збір», який визначаються правові засади справляння судового збору, платники, об'єкти та розміри ставок судового збору, порядок сплати, звільнення від сплати та повернення судового збору. Здобувачам необхідно знати види судових витрат.

Стаття 132 КАСУ визначає, що судові витрати складаються із:

I. Судового збору. Розмір судового збору, порядок його сплати, повернення і звільнення від сплати встановлюються законом.

II. Витрат, пов'язаних з розглядом справи.

До витрат, пов'язаних з розглядом справи, належать витрати:

1) на професійну правничу допомогу; 2) сторін та їхніх представників, що пов'язані із прибуттям до суду; 3) пов'язані із залученням свідків, спеціалістів, перекладачів, експертів та проведенням експертиз; 4) пов'язані з витребуванням доказів, проведенням огляду доказів за їх місцезнаходженням, забезпеченням доказів; 5) пов'язані із вчиненням інших процесуальних дій або підготовкою до розгляду справи.

Зверніть увагу що судовий збір – збір, що справляється на всій території України за подання заяв, скарг до суду, за видачу судами документів, а також у разі ухвалення окремих судових рішень, передбачених Законом. Судовий збір включається до складу судових витрат. Платники судового збору є громадяни України, іноземці, особи без громадянства, підприємства, установи, організації, інші юридичні особи (у тому числі іноземні) та фізичні особи – підприємці, які звертаються до суду чи стосовно яких ухвалене судове рішення, передбачене Законом України «Про судовий збір».

Судовий збір справляється у відповідному розмірі від прожиткового мінімуму для працездатних осіб, встановленого законом на 1 січня календарного року, в якому відповідна заява або скарга подається до суду, – у відсотковому співвідношенні до ціни позову та у фіксованому розмірі.

Акцентуйте увагу на підставах зменшення розміру судових витрат або звільнення від їх оплати, відстрочення та розстрочення.

Здобувачам необхідно вивчити правові засади застосування витрат на професійну правничу допомогу; витрат сторін та їхніх представників, що пов'язані із прибуттям до суду; витрат, пов'язаних із залученням свідків, спеціалістів, перекладачів, експертів та проведенням експертиз; витрат, пов'язаних з витребуванням доказів, проведенням огляду доказів за їх місцезнаходженням, забезпеченням доказів; витрат, пов'язані із вчиненням інших процесуальних дій або підготовкою до розгляду справи.

Окремої уваги заслуговує розгляд питання щодо розподілу судових витрат. Так, при задоволенні позову сторони, яка не є суб'єктом владних повноважень, всі судові витрати, які підлягають відшкодуванню або оплаті відповідно до положень КАС України, стягуються за рахунок бюджетних асигнувань суб'єкта владних повноважень, що виступав відповідачем у справі, або якщо відповідачем у справі виступала його посадова чи службова особа.

В адміністративних справах щодо оскарження рішень Національної комісії з реабілітації у правовідносинах, що виникли на підставі [Закону України](#) «Про реабілітацію жертв репресій комуністичного тоталітарного режиму 1917–1991 років», якщо судові рішення ухвалено на користь сторони, яка не є суб'єктом владних повноважень, усі судові витрати, що підлягають відшкодуванню або оплаті відповідно до положень КАСУ, здійснюються за рахунок коштів державного бюджету. При задоволенні позову суб'єкта владних повноважень з відповідача стягуються виключно судові витрати суб'єкта владних повноважень, пов'язані із залученням свідків та проведенням експертиз.

При частковому задоволенні позову судові витрати покладаються на обидві сторони пропорційно до розміру задоволених позовних вимог. При цьому суд не включає до складу судових витрат, які підлягають розподілу між сторонами, витрати суб'єкта владних повноважень на правничу допомогу адвоката та сплату судового збору.

При частковому задоволенні позову, у випадку покладення судових витрат на обидві сторони пропорційно до розміру задоволених позовних вимог,

суд може зобов'язати сторону, на яку покладено більшу суму судових витрат, сплатити різницю іншій стороні. У такому випадку сторони звільняються від обов'язку сплачувати одна одній іншу частину судових витрат.

У разі відмови у задоволенні вимог позивача, звільненого від сплати судових витрат, або залишення позовної заяви без розгляду чи закриття провадження у справі, судові витрати, понесені відповідачем, компенсуються за рахунок коштів, передбачених Державним бюджетом України, у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України.

Якщо сторону, на користь якої ухвалено рішення, звільнено від сплати судових витрат, з іншої сторони стягуються судові витрати на користь осіб, що їх понесли, пропорційно до задоволеної чи відхиленої частини вимог, а інша частина компенсується за рахунок коштів, передбачених Державним бюджетом України, у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України. Якщо обидві сторони звільнені від сплати судових витрат, вони компенсуються за рахунок держави у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України.

Якщо суд апеляційної чи касаційної інстанції, не повертаючи адміністративної справи на новий розгляд, змінить судове рішення або ухвалить нове, він відповідно змінює розподіл судових витрат.

Розмір витрат, які сторона сплатила або має сплатити у зв'язку з розглядом справи, встановлюється судом на підставі поданих сторонами доказів (договорів, рахунків тощо).

Такі докази подаються до закінчення судових дебатів у справі або протягом п'яти днів після ухвалення рішення суду за умови, що до закінчення судових дебатів у справі сторона зробила про це відповідну заяву.

За відсутності відповідної заяви або неподання відповідних доказів протягом встановленого строку така заява залишається без розгляду.

У випадку зловживання стороною чи її представником процесуальними правами або якщо спір виник внаслідок неправильних дій сторони суд має право покласти на таку сторону судові витрати повністю або частково незалежно від результатів вирішення спору.

Судові витрати третьої особи, яка не заявляє самостійних вимог на предмет спору, стягуються на її користь зі сторони, визначеної відповідно до вимог статті 139 КАСУ, залежно від того, заперечувала чи підтримувала така особа заявлені позовні вимоги.

У разі відмови позивача від позову понесені ним витрати відповідачем не відшкодовуються, а витрати відповідача за його заявою стягуються із позивача, крім випадків, коли позивач звільнений від сплати судових витрат. Однак якщо позивач відмовився від позову внаслідок задоволення його відповідачем після подання позовної заяви, то суд за заявою позивача присуджує всі понесені ним у справі витрати із відповідача.

Якщо спір вирішується шляхом примирення і сторони не дійшли згоди щодо розподілу судових витрат, то кожна сторона у справі несе половину судових витрат.

Суд вирішує питання щодо судових витрат у рішенні, постанові або ухвалі.

Поняття процесуальних строків закріплено у статті 118 КАСУ. Процесуальні строки – це встановлені законом або судом строки, у межах яких вчиняються процесуальні дії. Визначаються вони днями, місяцями і роками, а також можуть визначатися вказівкою на подію, яка повинна неминуче настати. Суд має встановлювати розумні строки для вчинення процесуальних дій. Строк є розумним, якщо він передбачає час, достатній, з урахуванням обставин справи, для вчинення процесуальної дії, та відповідає завданню адміністративного судочинства. Відповідно до пункту 11 частини 1 ст. 4 КАСУ, розумний строк – найкоротший строк розгляду і вирішення адміністративної справи, достатній для надання своєчасного (без невиправданих зволікань) судового захисту порушених прав, свобод та інтересів у публічно-правових відносинах.

Перебіг процесуального строку починається з наступного дня після відповідної календарної дати або настання події, з якою пов'язано його початок. Строк, що визначається роками, закінчується у відповідні місяць і

число останнього року цього строку. Строк, що визначається місяцями, закінчується у відповідне число останнього місяця цього строку. Якщо закінчення строку, що визначається місяцями, припадає на такий місяць, що відповідного числа не має, то строк закінчується в останній день цього місяця. Останнім днем строку, який закінчується вказівкою на певний день, вважається цей день. Якщо закінчення строку припадає на вихідний, святковий чи інший неробочий день, останнім днем строку є перший після нього робочий день. Перебіг строку, закінчення якого пов'язане з подією, яка повинна неминуче настати, закінчується наступного дня після настання події. Строк не вважається пропущеним, якщо до його закінчення позовна заява, скарга, інші документи чи матеріали або грошові кошти здано на пошту чи передані іншими відповідними засобами зв'язку. . Зупинення провадження в адміністративній справі зупиняє перебіг усіх процесуальних строків у цій адміністративній справі. Перебіг процесуальних строків продовжується з дня поновлення провадження.

Здобувачеві необхідно звернути увагу на порядок поновлення та продовження процесуальних строків.

Позов може бути подано в межах строку звернення до адміністративного суду, встановленого КАСУ або іншими законами.

Строк звернення до адміністративного суду залежить від категорії справ або правого статусу позивача.

Види строків звернення до адміністративного суду:

шестимісячний строк – застосовується в таких випадках:

– для звернення до адміністративного суду за захистом прав, свобод та інтересів особи , обчислюється з дня, коли особа дізналася або повинна була дізнатися про порушення своїх прав, свобод чи інтересів.

- якщо рішення за результатами розгляду скарги позивача на рішення, дії або бездіяльність суб'єкта владних повноважень не було прийнято та (або) вручено суб'єктом владних повноважень позивачу у строки, встановлені законом, який обчислюється з дня звернення позивача до суб'єкта владних

повноважень із відповідною скаргою на рішення, дії або бездіяльність суб'єкта владних повноважень.

тримісячний строк – застосовується у таких випадках:

– для звернення до адміністративного суду суб'єкта владних повноважень, обчислюється з дня виникнення підстав, що дають суб'єкту владних повноважень право на пред'явлення визначених законом вимог;

– якщо законом передбачена можливість досудового порядку вирішення спору і позивач скористався цим порядком, або законом визначена обов'язковість досудового порядку вирішення спору, який обчислюється з дня вручення позивачу рішення за результатами розгляду його скарги на рішення, дії або бездіяльність суб'єкта владних повноважень.

місячний строк – для звернення до суду у справах щодо прийняття громадян на публічну службу, її проходження, звільнення з публічної служби

інші строки для звернення до адміністративного суду – в випадках передбачених законодавством

В статті 123 КАСУ зазначені правові наслідки пропущення строків звернення до адміністративного суду. Так, у разі подання особою позову після закінчення строків, установлених законом, без заяви про поновлення пропущеного строку звернення до адміністративного суду, або якщо підстави, вказані нею у заяві, визнані судом неповажними, позов залишається без руху. При цьому протягом десяти днів з дня вручення ухвали особа має право звернутися до суду з заявою про поновлення строку звернення до адміністративного суду або вказати інші підстави для поновлення строку.

Якщо заяву не буде подано особою в зазначений строк або вказані нею підстави для поновлення строку звернення до адміністративного суду будуть визнані неповажними, суд повертає позовну заяву.

Якщо факт пропуску позивачем строку звернення до адміністративного суду буде виявлено судом після відкриття провадження в адміністративній справі і позивач не заявить про поновлення пропущеного строку звернення до

адміністративного суду, або якщо підстави, вказані ним у заяві, будуть визнані судом неповажними, суд залишає позовну заяву без розгляду.

Якщо після відкриття провадження у справі суд дійде висновку, що викладений в ухвалі про відкриття провадження у справі висновок суду про визнання поважними причин пропуску строку звернення до адміністративного суду був передчасним, і суд не знайде інших підстав для визнання причин пропуску строку звернення до адміністративного суду поважними, суд залишає позовну заяву без розгляду.

Законодавчі та нормативні документи:

1. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 року. *Відомості Верховної Ради України*, 1996. № 30. ст. 141. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
2. Кодекс адміністративного судочинства України від 6 липня 2005 року. *Відомості Верховної Ради України*. № 35-36,37. Ст. 446. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15>
3. Про доступ до судових рішень : Закон України від 22.12.2005 року № 3262-IV. *Відомості Верховної Ради України*, 2006. №15. Ст. 128. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/3262-15>.
4. Про судоустрій і статус суддів від 02.06.2016 року №1402-VIII. *Відомості Верховної Ради*, 2016. № 31. Ст.545. URL. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19>.
5. Про внесення змін до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» у зв'язку з прийняттям Закону України «Про Вищий антикорупційний суд» : Закон України від 12. 07. 2018 року № 2509-VIII. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/1458170/page2>.

Основна література:

1. Голобородько Д.В.Адміністративний процес (збірник презентаційних слайдів) : Навчальний наочний посібник. Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2019. 314 с. URL : <https://er.dduvs.in.ua/handle/123456789/3711>
2. Журавльов Д.В., Чижмарь К.І. Адміністративне судочинство. Процесуальні документи. Практичний коментар та зразки, 2020. ЦУЛ. 152 с.
3. Миронюк Р. В. Особливості судового розгляду окремих категорій адміністративних справ: навчальний посібник. Дніпро: ДДУВС, 2019. 352 с.
URL : https://er.dduvs.in.ua/bitstream/123456789/3887/1/%D0%9D%D0%B0%D0%B2%D1%87%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B8%D0%B9%20%D0%BF%D0%BE%D1%81%D1%96%D0%B1%D0%BD%D0%B8%D0%BA_%D0%9C%D0%B8%D1%80%D0%BE%D0%BD%D1%8E%D0%BA%20%D0%A0.%D0%92..pdf

ТЕМА 6. ПОЗОВ. ПРОВАДЖЕННЯ В СУДІ ПЕРШОЇ ІНСТАНЦІЇ

Питання для обговорення:

1. Позов у адміністративному процесі.
2. Порухення адміністративної справи.
3. Порядок відкриття провадження в адміністративній справі.
4. Поняття й ознаки стадії підготовки справи до судового розгляду та її роль у адміністративному судовому процесі.
5. Попереднє судовезасідання. Завершення підготовчого провадження.
6. Судовий розгляд адміністративної справи.
7. Стадія судового розгляду адміністративної справи та її особливості.
8. Загальний порядок ухвалення судового рішення.

Теми для підготовки доповідей та презентацій:

1. Назвіть та охарактеризуйте 10 категорій адміністративних справ, щодо яких КАС України закріплено особливий порядок провадження.

2. Як класифікуються адміністративні справи, щодо яких КАС України закріплено особливий порядок провадження?
3. Охарактеризуйте адміністративні справи щодо оскарження нормативно-правових актів.
4. Розкрийте сутність адміністративних справ з приводу рішень, дій або бездіяльності державної виконавчої служби.
5. Назвіть та охарактеризуйте адміністративні справи, які виникають у зв'язку із здійсненням виборчих прав.
6. Розкрийте особливості провадження в адміністративних справах, пов'язаних із здійсненням виборчих прав.
7. За наявності яких юридичних фактів відбувається порушення адміністративної справи?
8. У якій формі подається позов до адміністративного суду?
9. Наведіть засоби забезпечення позову.
10. Наведіть мету підготовки справи до розгляду.
11. Які ознаки притаманні стадії підготовки справи до судового розгляду?
12. Яке рішення може прийняти адміністративний суд за результатами проведення підготовчого провадження?
13. Назвіть основні ознаки спрощеного провадження.
14. Розкрийте поняття «зразкова справа».
15. Які ознаки притаманні типовим справам?
16. Назвіть види та розкрийте зміст заяв по суті.
17. Які види заяв з процесуальних питань Вам відомі та якою є правова природа цих заяв?

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО ВИВЧЕННЯ ПИТАНЬ ТЕМИ

Здобувач повинен знати, що кожна особа має право звернутися до адміністративного суду, якщо вважає, що рішенням, дією або бездіяльністю суб'єкта владних повноважень порушені її права, свободи або законні інтереси ([ч. 1 ст. 5 КАСУ](#)).

Позовна заява в порядку адміністративного судочинства пред'являється до суду першої інстанції - місцеві адміністративні суди (місцеві загальні суди як адміністративні суди (районні, районні у містах, міські та міськрайонні суди) та окружні адміністративні суди), апеляційні адміністративні суди, Верховний Суд, - до компетенції якого віднесено розгляд і вирішення адміністративної справи. Позивач має можливість надіслати до суду позовну заяву через [портал "Електронний суд"](#) з використанням кваліфікованого електронного підпису. За загальним правилом, звернутися до суду з адміністративним позовом можна протягом 6 місяців з дня, коли особа дізналася, або повинна була дізнатися про порушення своїх прав, свобод чи інтересів. Перебіг строку на звернення до адміністративного суду починається від дня виникнення права на адміністративний позов, тобто, коли особа дізналася або могла дізнатися про порушення своїх прав, свобод чи інтересів ([ч. 2 ст. 122 КАСУ](#)).

Здобувачам необхідно усвідомлювати, що для звернення до адміністративного суду суб'єкта владних повноважень встановлюється тримісячний строк, який, якщо не встановлено інше, обчислюється з дня виникнення підстав, що дають суб'єкту владних повноважень право на пред'явлення визначених законом вимог.

Якщо законом передбачена можливість досудового порядку вирішення спору і позивач скористався цим порядком, або законом визначена обов'язковість досудового порядку вирішення спору, то для звернення до адміністративного суду встановлюється тримісячний строк, який обчислюється з дня вручення позивачу рішення за результатами розгляду його скарги на рішення, дії або бездіяльність суб'єкта владних повноважень.

Якщо рішення за результатами розгляду скарги позивача на рішення, дії або бездіяльність суб'єкта владних повноважень не було прийнято та (або) вручено суб'єктом владних повноважень позивачу у строки, встановлені законом, то для звернення до адміністративного суду встановлюється шестимісячний строк, який обчислюється з дня звернення

позивача до суб'єкта владних повноважень із відповідною скаргою на рішення, дії або бездіяльність суб'єкта владних повноважень.

Здобувач має знати, що для звернення до суду у справах щодо прийняття громадян на публічну службу, її проходження, звільнення з публічної служби встановлюється місячний строк ([ч. 5 ст. 122 КАСУ](#)).

Статтею [286 КАСУ](#) передбачено, що позовну заяву щодо оскарження рішень суб'єктів владних повноважень у справах про притягнення до адміністративної відповідальності може бути подано протягом десяти днів з дня ухвалення відповідного рішення (постанови), а щодо рішень (постанов) по справі про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, у тому числі зафіксовані в автоматичному режимі, - протягом десяти днів з дня вручення такого рішення (постанови).

Учасники виконавчого провадження (крім державного виконавця, приватного виконавця) та особи, які залучаються до проведення виконавчих дій, мають право звернутися до адміністративного суду із позовною заявою, якщо вважають, що рішенням, дією або бездіяльністю державного виконавця чи іншої посадової особи органу державної виконавчої служби або приватного виконавця порушено їхні права, свободи чи інтереси, а також якщо законом не встановлено інший порядок судового оскарження рішень, дій чи бездіяльності таких осіб. В такому разі позовну заяву може бути подано до суду:

1) у десятиденний строк з дня, коли особа дізналася або повинна була дізнатися про порушення її прав, свобод чи інтересів;

2) у триденний строк з дня, коли особа дізналася або повинна була дізнатися про порушення її прав, свобод чи інтересів, у разі оскарження постанови про відкладення провадження виконавчих дій ([ст.287 КАСУ](#))

Позовна заява подається в письмовій формі і повинна містити ([ст. 160 КАСУ](#)):

1) найменування суду першої інстанції, до якого подається заява; 2) повне найменування (для юридичних осіб) або ім'я (прізвище, ім'я та по батькові - для фізичних осіб) сторін та інших учасників справи, їх місцезнаходження (для

юридичних осіб) або місце проживання чи перебування (для фізичних осіб); поштовий індекс; ідентифікаційний код юридичної особи в Єдиному державному реєстрі підприємств і організацій України (для юридичних осіб, зареєстрованих за законодавством України); реєстраційний номер облікової картки платника податків (для фізичних осіб) за його наявності або номер і серія паспорта для фізичних осіб - громадян України (якщо такі відомості відомі позивачу), відомі номери засобів зв'язку, офіційна електронна адреса або адреса електронної пошти; 3) зазначення ціни позову, обґрунтований розрахунок суми, що стягується, - якщо у позовній заяві містяться вимоги про відшкодування шкоди, заподіяної оскаржуваним рішенням, діями, бездіяльністю суб'єкта владних повноважень; 4) зміст позовних вимог і виклад обставин, якими позивач обґрунтовує свої вимоги, а в разі подання позову до декількох відповідачів - зміст позовних вимог щодо кожного з відповідачів;

5) виклад обставин, якими позивач обґрунтовує свої вимоги; зазначення доказів, що підтверджують вказані обставини; 6) відомості про вжиття заходів досудового врегулювання спору - у випадку, якщо законом встановлений обов'язковий досудовий порядок урегулювання спору; 7) відомості про вжиття заходів забезпечення доказів або позову до подання позовної заяви, якщо такі здійснювалися; 8) перелік документів та інших доказів, що додаються до заяви; зазначення доказів, які не можуть бути подані разом із позовною заявою (за наявності), зазначення щодо наявності у позивача або іншої особи оригіналів письмових або електронних доказів, копії яких додано до заяви; 9) у справах щодо оскарження рішень, дій та бездіяльності суб'єкта владних повноважень - обґрунтування порушення оскаржуваними рішеннями, діями чи бездіяльністю прав, свобод, інтересів позивача; 10) у справах щодо оскарження нормативно-правових актів - відомості про застосування оскаржуваного нормативно-правового акта до позивача або належність позивача до суб'єктів правовідносин, у яких застосовується або буде застосовано цей акт; 11) власне письмове підтвердження позивача про те, що ним не подано іншого позову (позовів) до цього самого відповідача (відповідачів) з тим самим предметом та з

тих самих підстав. До позовної заяви додаються: 1) документ про сплату судового збору (за необхідності); 2) документ, що підтверджує повноваження представника (якщо позовну заяву подає представник); 3) копії позовної заяви та копії всіх документів, що додаються до неї, відповідно до кількості учасників справи, докази надіслання рекомендованим листом з повідомленням про вручення іншим учасникам справи, які не мають офіційної електронної адреси, копії позовної заяви та доданих до неї документів. У разі подання до суду документів в електронній формі суб'єкт владних повноважень зобов'язаний надати доказ надсилання листом з описом вкладення іншим учасникам справи копій поданих до суду документів. Позовна заява може бути складена шляхом заповнення бланка позову, наданого судом.

За подання позову особа сплачує судовий збір у розмірі, передбаченому [Законом України "Про судовий збір"](#).

Суд має розпочати розгляд справи по суті не пізніше ніж через 60 днів з дня відкриття провадження у справі, а у випадку продовження строку підготовчого провадження - не пізніше наступного дня з дня закінчення такого строку.

Здобувач повинен знати, що суд розглядає справу по суті протягом 30 днів з дня початку розгляду справи по суті (ст.193 [КАСУ](#)).

Законодавчі та нормативні документи:

1. Кодекс адміністративного судочинства України від 6 липня 2005 року. *Відомості Верховної Ради України*. № 35-36,37. Ст. 446. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15>
2. Про доступ до судових рішень : Закон України від 22.12.2005 року № 3262-IV. *Відомості Верховної Ради України*, 2006. №15. Ст. 128. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/3262-15>.
3. Про судоустрій і статус суддів від 02.06.2016 року №1402-VIII. *Відомості Верховної Ради*, 2016. № 31. Ст.545. URL. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19>.

4. Про внесення змін до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» у зв'язку з прийняттям Закону України «Про Вищий антикорупційний суд» : Закон України від 12. 07. 2018 року № 2509-VIII.URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/1458170/page2>.

Основна література:

1. Адміністративний процес України : підручник / за заг. ред. Д. І. Йосифовича. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2021. 500 с.
URL : https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/4843/1/AdminProces_20-01-2021.pdf
2. Адміністративний процес в Україні : колективна монографія / В. Галуцько, П. Діхтієвський, С. Стеценко, О. Ситников та ін. ; за ред. В. Галуцька, О. Правоторової. Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2021. 846 с.
3. Миронюк Р. В. Особливості судового розгляду окремих категорій адміністративних справ: навчальний посібник. Дніпро: ДДУВС, 2019. 352 с.
URL: : https://er.dduvs.in.ua/bitstream/123456789/3887/1/%D0%9D%D0%B0%D0%B2%D1%87%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B8%D0%B9%20%D0%BF%D0%BE%D1%81%D1%96%D0%B1%D0%BD%D0%B8%D0%BA_%D0%9C%D0%B8%D1%80%D0%BE%D0%BD%D1%8E%D0%BA%20%D0%A0.%D0%92..pdf
4. Тетарчук І. Адміністративне судочинство. Навчальний посібник для підготовки до іспитів. Центр навчальної літератури, 2021. 216 с.

Тема 7. СУДОВІ РІШЕННЯ.

Питання для обговорення:

1. Поняття та види судових рішень в адміністративних справах.
2. Критерії якісного судового рішення
3. Зміст судового рішення.
4. Види Ухвал.

5. Правова характеристика окремих ухвал
6. Загальний порядок ухвалення судового рішення.

Теми для підготовки доповідей та презентацій:

1. Шляхи розвитку та удосконалення правового регулювання інституту судових рішень України.
2. Проблеми вдосконалення адміністративного законодавства України щодо прийняття судових рішень.
3. Ключові новації у сфері прийняття судових рішень.
5. Судові рішення : європейський досвід.
6. Актуальні проблеми інституту судових рішень в адміністративному судочинстві.
7. Перспективи реформування інституту судових рішень в адміністративному судочинстві.
8. Судові рішення: теоретичні та практичні аспекти.
9. Основні тренди трансформації інституту судових рішень.
11. Актуальні питання у сфері повноваження суду при вирішенні справи.
12. Розмежування понять «судові рішення» та «рішення суду».

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО ВИВЧЕННЯ ПИТАНЬ ТЕМИ

Вивчення цієї теми повинно, перш за все, починатись з вивчення поняття судового рішення. Здобувачам необхідно знати види судових рішень. В п. 12 ч.1 ст. 4 та ст. 241 КАСУ зазначені види судових рішень. Судовими рішеннями є:

1) ухвала – письмове або усне рішення суду будь-якої інстанції в адміністративній справі, яким вирішуються питання, пов'язані з процедурою розгляду адміністративної справи, та інші процесуальні питання (п.15ч.1ст. 4КАСУ);

2) рішення суду – рішення суду першої інстанції, в якому вирішуються позовні вимоги (п.13 ч.1 ст. 4КАСУ);

3) постанова – це письмове рішення суду апеляційної або касаційної інстанції в адміністративній справі, у якому вирішуються вимоги апеляційної чи касаційної скарги (п.14 ч.1 ст. 4КАСУ);

Судове рішення – це акт ухвалений відповідно до норм матеріального та процесуального права, що є результатом здійснення правосуддя, тобто наслідком встановлених у справі обставин.

Потрібно розуміти, що метою судового рішення є досягнення юридичної визначеності у спірних правовідносинах, яке переконує сторони і суспільство у справедливості суду, утвердженні ним прав людини та запобігає стану невизначеності в аналогічних ситуаціях.

Судове рішення має бути самодостатнім, щоб його можна було зрозуміти, не звертаючись до матеріалів справи чи актів законодавства.

Натомість прийняття ухвал як форми судового рішення здійснюється з метою врегулювання процедурних питань, пов'язаних з рухом справи, прийняттям до розгляду клопотання та заяви учасників справи, вирішенням питання про відкладення розгляду справи, обґрунтуванням доцільності оголошення перерви, визначенням підстав зупинення провадження у справі (ч. 2 ст. 321 КАС України).

Варто наголосити на важливі аспекти написання судових рішень. Основними вимогами до судових рішень є законність, обґрунтованість та мотивованість.

Здобувачі повинні розуміти, що судове рішення повинно ґрунтуватися на засадах верховенства права, бути законним і обґрунтованим та має відповідати завданню адміністративного судочинства, визначеному КАСУ. Так, судове рішення має відповідати вимогам законності (тобто відповідати нормам матеріального права за дотримання норм процесуального права) та обґрунтованості (тобто має бути ухвалене судом на підставі повного і всебічного з'ясування обставин в адміністративній справі, підтверджених тими доказами, які були досліджені в судовому засіданні). На таких ознаках судових рішень, як повнота, зрозумілість та чіткість викладення інформації, які

(рішення) складаються з чотирьох частин (вступної, описової, мотивувальної і резолютивної з додержанням зазначеної послідовності), необхідно акцентувати на законодавчому рівні.

Якість судового рішення залежить головним чином від якості його вмотивування. Виклад підстав прийняття рішення не лише полегшує розуміння та сприяє визнанню сторонами суті рішення, але, насамперед, є гарантією проти свавілля. По-перше, це зобов'язує суддю дати відповідь на аргументи сторін та вказати на доводи, що лежать в основі рішення й забезпечують його правосудність; по-друге, це дає можливість суспільству зрозуміти, яким чином функціонує судова система», – зазначила Консультативна рада європейських суддів у Висновку щодо якості судових рішень.

Структура судового рішення: вступна, описова, мотивувальна і резолютивна частини.

Здобувач повинен розуміти, що рішення та постанови приймаються, складаються і підписуються в нарадчій кімнаті складом суду, який розглянув справу.

У виняткових випадках залежно від складності справи складення рішення, постанови у повному обсязі може бути відкладено на строк не більш як десять, а якщо справа розглянута у порядку спрощеного провадження - п'ять днів з дня закінчення розгляду справи.

Складання повного тексту ухвали, залежно від складності справи, може бути відкладено на строк не більш як п'ять днів з дня оголошення вступної та резолютивної частин ухвали.

Судове рішення, що містить вступну та резолютивну частини, має бути підписане всім складом суду і приєднане до справи.

Судове рішення, постановлене у письмовому провадженні, повинно бути складено у повному обсязі не пізніше закінчення встановлених КАСУ строків розгляду відповідної справи, заяви або клопотання.

Ухвали, які під час судового засідання викладаються окремим документом, постановляються в нарадчій кімнаті та підписуються складом суду, який розглядає справу.

Ухвали, постановлені без виходу до нарадчої кімнати, заносяться секретарем судового засідання до протоколу судового засідання.

Ухвали, постановлені в судовому засіданні, проголошуються негайно після їх постановлення.

Здобувач повинен запам'ятати, що виправлення в судовому рішенні мають бути застережені перед підписом (підписами) складом суду, який його ухвалив.

Усі судові рішення викладаються письмово у паперовій та електронній формах.

Судові рішення викладаються в електронній формі з використанням Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи шляхом заповнення відповідних форм процесуальних документів, передбачених Положенням про Єдину судову інформаційно-телекомунікаційну систему, і підписуються електронним цифровим підписом судді (в разі колегіального розгляду – електронними цифровими підписами всіх суддів, що входять до складу колегії).

Стаття 244 КАСУ акцентує увагу на питаннях, які вирішує суд при ухваленні рішення. Стаття 245 КАСУ розкриває повноваження суду при вирішенні справи.

Здобувачам необхідно звернути увагу на Окремі ухвали суду(ст. 249КАСУ).Вони можуть приймаються у наступних випадках :

– коли Суд, виявивши під час розгляду справи порушення закону (направляється вона відповідним суб'єктам владних повноважень для вжиття заходів щодо усунення причин та умов, що сприяли порушенню закону)

– при наявності підстав для розгляду питання щодо притягнення до відповідальності осіб, рішення, дії чи бездіяльність яких визнаються протиправними.

– у випадку зловживання процесуальними правами, порушення процесуальних обов'язків, неналежного виконання професійних обов'язків (в тому числі якщо підписана адвокатом чи прокурором позовна заява містить суттєві недоліки) або іншого порушення законодавства адвокатом або прокурором (надсилається органу, до повноважень якого належить притягнення до дисциплінарної відповідальності прокурора або адвоката відповідно).

З метою забезпечення виконання вказівок, що містяться в окремій ухвалі, суд встановлює у ній строк для надання відповіді залежно від змісту вказівок та терміну, необхідного для їх виконання.

Окрему ухвалу може бути винесено судом першої інстанції, судами апеляційної чи касаційної інстанцій і вона можуть бути оскарженні, але Окрема ухвала Верховного Суду є остаточною і оскарженню не підлягає.

Здобувачі повинні знати механізм проголошення судового рішення.

Так, Судове рішення (повне або скорочене) проголошується у судовому засіданні, яким завершується розгляд справи, негайно після виходу суду з нарадчої кімнати публічно, крім випадків, встановлених КАСУ.

Після проголошення рішення суд, який його ухвалив, не може сам скасувати або змінити це рішення, крім випадків, визначених КАСУ.

Обов'язково потребує уваги питання щодо правової природи додаткового судового рішення. Необхідно звернути увагу на механізм виправлення описок і очевидних арифметичних помилок у судовому рішенні(ст. 253 КАСУ) та порядок роз'яснення судового рішення(ст. 254 КАСУ).

Вивчення даної теми закінчується з'ясування питання набрання рішенням суду законної сили (ст. 255 КАСУ) та набрання ухвалою законної сили (ст. 256 КАСУ).

Законодавчі та нормативні документи:

1. Кодекс адміністративного судочинства України від 6 липня 2005 року. *Відомості Верховної Ради України*. № 35-36,37. Ст.

[D0%BE%D1%81%D1%96%D0%B1%D0%BD%D0%B8%D0%BA_%D0%9C%D0%B8%D1%80%D0%BE%D0%BD%D1%8E%D0%BA%20%D0%A0.%D0%92..pdf](#)

6. Тетарчук І. Адміністративне судочинство. Навчальний посібник для підготовки до іспитів. Центр навчальної літератури, 2021. 216 с.

Додаткова література:

4. Адміністративний процес в Україні : колективна монографія / В. Галуцько, П. Діхтієвський, С. Стеценко, О. Ситников та ін. ; за ред. В. Галуцька, О. Правоторової. Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2021. 846 с. URL :<http://www.ssaals.com.ua/?p=8574>

5. Гаран О. В., Добровольська Н.В. Актуальні проблеми сучасного адміністративного процесу: методичні вказівки (рекомендації) до вивчення навчальної дисципліни для підготовки здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти за спеціальністю 081 «Право» денної (вечірньої) форми навчання. Одеса: ОНУ ім. І.І. Мечникова, 2021. 87 с. <http://dspace.onu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/32271/1/MP%20Актуальні%20проблеми%20сучасного%20адмін%20процесу.pdf>

6. Гаран О. В. Квінтесенція розуміння « Право на судовий захист». *Правова держава*. 2021. № 41. С. 9-15. URL: <http://pd.onu.edu.ua/issue/view/13708>

ТЕМА 8. ОСКАРЖЕННЯ ТА ПЕРЕГЛЯД РІШЕНЬ АДМІНІСТРАТИВНИХ СУДІВ УКРАЇНИ. Апеляційне провадження

Питання для обговорення:

1. Право на апеляційний перегляд адміністративної справи.
2. Загальна характеристика апеляційного провадження.
3. Порядок розгляду справи судом апеляційної інстанції.
4. Повноваження суду апеляційної інстанції за наслідками розгляду апеляційної скарги.
5. Назвіть форми апеляційного розгляду справи.
6. Назвіть порядок відкриття апеляційного провадження.

7. Наведіть межі перегляду справи судом апеляційної інстанції.
8. Назвіть повноваження суду апеляційної інстанції за наслідками розгляду апеляційної скарги на судові рішення.
9. Наведіть правові наслідки залишення апеляційної скарги без задоволення, а судового рішення – без змін.

Теми для підготовки доповідей та презентацій:

1. Розгляньте поняття оскарження судових рішень.
2. Наведіть види оскаржень відповідно до норм чинного законодавства.
3. Назвіть ухвали, щодо яких можуть бути подані апеляційні скарги.
4. Наведіть особливості апеляційного оскарження окремо від рішень суду.
5. Назвіть проблеми апеляційного оскарження рішень суду першої інстанції.
6. Які судові рішення суду апеляційної інстанції Вам відомі?
7. Поясніть, що значить набрання законної сили судовим рішенням?
8. Якими є підстави для скасування судового рішення повністю або частково, ухвалення даного рішення у відповідній частині або зміни рішення.
9. Назвіть підстави для скасування рішення повністю або частково з закриттям провадження у справі або залишення позовної заяви без розгляду у відповідній частині.

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО ВИВЧЕННЯ ПИТАНЬ ТЕМИ

Здобувачам необхідно знати, що судом апеляційної інстанції в адміністративних справах є:

А) апеляційний адміністративний суд, у межах територіальної юрисдикції якого знаходиться місцевий адміністративний суд (місцевий загальний суд як адміністративний суд чи окружний адміністративний суд), що ухвалив рішення.

Б) Касаційний Адміністративний Суду Верховного Суду. Верховний Суд переглядає в апеляційному порядку судові рішення апеляційних судів, ухвалені ними як судами першої інстанції.

В) Велика Палата Верховного Суду переглядає в апеляційному порядку судові рішення Верховного Суду, ухвалені ним як судом першої інстанції. Згідно [Указу Президента України від 29.12.2017 № 455/2017 «Про ліквідацію апеляційних адміністративних судів та утворення апеляційних адміністративних судів в апеляційних округах»](#) в системі адміністративних судів України діють 8 апеляційних адміністративних судів. Здобувачам потрібно враховувати, що територіальна підсудність справ в умовах воєнного стану з урахуванням змін від 3 березня 2022 року до [Закону України «Про судоустрій і статус суддів»](#) щодо зміни підсудності судів. Так, [ч. 7 ст. 147 цього Закону](#), передбачає можливість забезпечення належного функціонування судової влади у випадку виникнення надзвичайних обставин: у разі неможливості здійснення судом правосуддя може бути змінено територіальну підсудність судових справ, що розглядаються в такому суді. Рішення про зміну підсудності ухвалюється Вищою радою правосуддя за поданням Голови Верховного Суду, а у разі неможливості здійснення Вищою радою правосуддя своїх повноважень - за розпорядженням Голови Верховного Суду.

У період воєнного стану, відповідно до ст. 10 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» не можуть бути припинені повноваження судів. Так, в умовах воєнного стану робота судів не припиняється, а конституційне право на судовий захист не обмежено. Тобто, ніяких скорочених чи прискорених процедур здійснення правосуддя немає. Суди працюють : якщо вони не мають значних технічних пошкоджень чи не зруйновані повністю внаслідок бомбардувань та обстрілів.

Рада суддів України внесла [рекомендації щодо роботи судів в умовах воєнного стану](#), а саме: а) обмежити допуск в судові засідання осіб, які не є учасниками судових засідань; б) по можливості відкладати розгляд справ (за винятком невідкладних судових розглядів) та знімати їх з розгляду, зважати на те, що велика кількість учасників судових процесів не завжди мають змогу подати заяву про відкладення розгляду справи через задіяння до функціонування критичної інфраструктури, вступ до лав Збройних сил

України, територіальної оборони, добровольчих воєнних формувань та інших форм протидії збройної агресії проти України, або не можуть прийти в суд у зв'язку з небезпекою для життя(справи, які не є невідкладними, розглядати лише за наявності письмової згоди на це усіх учасників судового провадження); в) зосередитись виключно на проведенні невідкладних судових розглядів тощо.

Потрібно враховувати імперативи:

а) Розпоряджень Верховного Суду щодо зміни територіальної підсудності судових справ в умовах воєнного стану: [від 06.03.2022 року № 1/0/9-22](#); [від 08.03. 2022 року № 2/0/9-22](#); [від 10.03.2022 року № 4/0/9-22](#); [від 12.03. 2022 року № 5/0/9-22](#); [від 14.03. 2022 року № 7/0/9-22](#); [від 15.03. 2022 року № 8/0/9-22](#); [від 16.03. 2022 року № 10/0/9-22](#); [від 18.03. 2022 року № 11/0/9-22](#); [від 22.03. 2022 року № 12/0/9-22](#); [від 22.03. 2022 року № 13/0/9-22](#); [від 25.03. 2022 року № 14/0/9-22](#); [від 04 квітня 2022 року № 15/0/9-22](#); [від 06.04. я 2022 року № 16/0/9-22](#); [від 08.04. 2022 року № 17/0/9-22](#); [від 29.04. 2022 року № 26/0/9-22](#); [від 10.05. 2022 року № 29/0/9-22](#) тощо.

б) Розпоряджень Верховного Суду щодо відновлення територіальної підсудності судових справ в умовах воєнного стану: [від 21.04. 2022 року № 18/0/9-22](#); [від 21.04. 2022 року № 24/0/9-22](#); [від 22.04. 2022 року № 25/0/9-22](#); [від 04.05.2022 року № 27/0/9-22](#); [від 05.05 2022 року № 28/0/9-22](#) тощо.

Для того, аби знати, до якого суду звертатись за захистом своїх прав, потрібно використовувати інтерактивні мапи на [вебресурсі Верховного Суду](#).

Під час розгляду питання про апеляційне провадження необхідно зупинитися окремо на таких питаннях, як: Ухвали, на які можуть бути подані апеляційні скарги окремо від рішення суду(ст. 294 КАСУ); право подати апеляційну скаргу мають особи відповідно до ст. 293 КАСУ; строк на апеляційне оскарження (ст. 295 КАСУ); форма і зміст апеляційної скарги (ст. 296 КАСУ); процедура відкриття апеляційного провадження (ст. ст. 298- 305 КАСУ); процедура апеляційного розгляду (ст. ст. 306 – 326 КАСУ).

Апеляційна скарга на рішення суду першої інстанції має бути розглянута протягом 60 днів з дня постановлення ухвали про відкриття апеляційного

провадження, а апеляційна скарга на ухвалу суду першої інстанції - протягом 30 днів з дня постановлення ухвали про відкриття апеляційного провадження. У виняткових випадках апеляційний суд, за клопотанням сторони та з урахуванням особливостей розгляду справи, може продовжити строк розгляду справи, але не більш як на 15 днів, про що постановляє Ухвалу.

Потребує уваги питання щодо повноваження суду апеляційної інстанції за наслідками розгляду апеляційної скарги на судові рішення. Так, відповідно до статті 315 КАСУ, суд апеляційної інстанції має право: 1) залишити апеляційну скаргу без задоволення, а судові рішення - без змін; 2) скасувати судові рішення повністю або частково і ухвалити нове судові рішення у відповідній частині або змінити судові рішення; 3) скасувати судові рішення повністю або частково і у відповідній частині закрити провадження у справі повністю або частково або залишити позовну заяву без розгляду повністю або частково; 4) визнати нечинним судові рішення суду першої інстанції повністю або частково у визначених цим Кодексом випадках і закрити провадження у справі у відповідній частині; 5) скасувати судові рішення і направити справу для розгляду до іншого суду першої інстанції за встановленою підсудністю; 6) у визначених законом випадках скасувати свою постанову (повністю або частково) і прийняти одне з рішень, зазначених у пунктах 1-5 частини першої статті 315 КАСУ.

Законодавчі та нормативні документи:

1. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 року. *Відомості Верховної Ради України*, 1996. № 30. ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
2. Кодекс адміністративного судочинства України від 6 липня 2005 року. *Відомості Верховної Ради України*. № 35-36,37. Ст. 446. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15>
3. Про доступ до судових рішень : Закон України від 22.12.2005 року № 3262-

IV. *Відомості Верховної Ради України*, 2006. №15. Ст. 128. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/3262-15>.

4. Про судоустрій і статус суддів від 02.06.2016 року №1402-VIII. *Відомості Верховної Ради*, 2016. № 31. Ст.545. URL. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19>.
5. Про внесення змін до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» у зв'язку з прийняттям Закону України «Про Вищий антикорупційний суд» : Закон України від 12. 07. 2018 року № 2509-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/1458170/page2>.

Основна література:

1. Адміністративний процес України : підручник / за заг. ред. Д. І. Йосифовича. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2021. 500 с. URL : https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/4843/1/AdminProces_20-01-2021.pdf
2. Адміністративний процес в Україні : колективна монографія / В. Галуцько, П. Діхтієвський, С. Стеценко, О. Ситников та ін. ; за ред. В. Галуцька, О. Правоторової. Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2021. 846 с.
3. Голобородько Д.В. Адміністративний процес (збірник презентаційних слайдів) : Навчальний наочний посібник. Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2019. 314 с. URL : <https://er.dduvs.in.ua/handle/123456789/3711>
4. Журавльов Д.В., Чижмарь К.І. Адміністративне судочинство. Процесуальні документи. Практичний коментар та зразки, 2020. ЦУЛ. 152 с.
5. Миронюк Р. В. Особливості судового розгляду окремих категорій адміністративних справ: навчальний посібник. Дніпро: ДДУВС, 2019. 352 с. URL: https://er.dduvs.in.ua/bitstream/123456789/3887/1/%D0%9D%D0%B0%D0%B2%D1%87%D0%B0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B8%D0%B9%20%D0%BF%D0%BE%D1%81%D1%96%D0%B1%D0%BD%D0%B8%D0%BA_%D0%9C%D0

[%B8%D1%80%D0%BE%D0%BD%D1%8E%D0%BA%20%D0%A0.%D0%92..pd](#)
f

6. Тетарчук І. Адміністративне судочинство. Навчальний посібник для підготовки до іспитів. Центр навчальної літератури, 2021. 216 с.

ТЕМА 8. ОСКАРЖЕННЯ ТА ПЕРЕГЛЯД РІШЕНЬ АДМІНІСТРАТИВНИХ СУДІВ УКРАЇНИ.

Касаційне провадження

Питання для обговорення:

1. Право на касаційне оскарження судового рішення.
2. Загальна характеристика касаційного провадження.
3. Порядок розгляду справи судом касаційної інстанції.
4. Повноваження суду касаційної інстанції за наслідками розгляду касаційної скарги.

Теми для підготовки доповідей та презентацій:

1. Назвіть строки касаційного провадження.
2. Наведіть повноваження суду касаційної інстанції за наслідками розгляду касаційної скарги на судові рішення.
3. Яким є порядок касаційного провадження?
4. Назвіть підстави для залишення касаційної скарги без задоволення, а судових рішень – без змін.
5. Назвіть підстави для скасування судових рішень повністю або частково й ухвалення нового рішення у відповідній частині або зміни рішення.
6. Наведіть підстави для скасування судових рішень з направленням справи для продовження розгляду або на новий розгляд.
7. Розкрийте порядок прийняття судових рішень судом касаційної інстанції.
8. Назвіть складові системи судів касаційної інстанції.
9. Розкрийте сутність права на касаційне оскарження.
10. Наведіть порядок відкриття касаційного провадження.

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО ВИВЧЕННЯ ПИТАНЬ ТЕМИ

Здобувачам, при вивченні цієї теми повинно, перш за все, потрібно ґрунтуватися на підході що інститут касаційного провадження є важливим інститутом адміністративного судочинства. Тому, необхідно вивчити природу зазначеного інституту, визначити його сутність, специфічне нормативно-правове становище. При вивченні даної теми здобувачі повинні приділити увагу визначенням понять «касація», «касаційна скарга».

Необхідно запам'ятати, що судом касаційної інстанції в адміністративних справах є Верховний Суд (ст. ст. 24, 327 КАСУ).

Касаційний адміністративний суд у складі Верховного Суду є судом касаційної інстанції та переглядає судові рішення місцевих та апеляційних адміністративних судів у касаційному порядку, але у випадках визначених процесуальним законом, він може здійснювати судочинство як суд першої або апеляційної інстанції.

Здобувачам необхідно усвідомити, що Верховному Суду як суду першої інстанції підсудні справи щодо встановлення Центральною виборчою комісією результатів виборів або всеукраїнського референдуму, справи за позовом про дострокове припинення повноважень народного депутата України, а також справи щодо оскарження актів, дій чи бездіяльності Верховної Ради України, Президента України, Вищої ради правосуддя, Вищої кваліфікаційної комісії суддів України та інше передбачене чинними законодавством

Саме Касаційний адміністративний суд як суд першої інстанції розглядає зазначену категорію справ.

Касаційний адміністративний суд переглядає в апеляційному порядку як суд апеляційної інстанції судові рішення апеляційного адміністративного суду, прийняті ним як судом першої інстанції

Право на касаційне оскарження мають: 1) учасники справи; 2) особи, які не брали участі у справі, якщо суд вирішив питання про їхні права, свободи, інтереси та (або) обов'язки (ст.328 КАСУ).

У касаційному порядку можуть бути оскаржені:

- ухвали суду першої інстанції, в випадках передбачених законодавством, після їх перегляду в апеляційному порядку.

Підставами касаційного оскарження є неправильне застосування судом норм матеріального права чи порушення норм процесуального права.

Під час розгляду питання про касаційне провадження необхідно зупинитися окремо на таких питаннях, як: строк на касаційне оскарження (ст.329 КАСУ); форма і зміст касаційної скарги (ст. 330 КАСУ); процедура відкриття касаційного провадження (ст.ст. 332 – 339 КАСУ); процедура касаційного розгляду (ст.ст.340- 354 КАСУ).

Особливо необхідно звернути увагу на питання щодо судових рішень суду касаційної інстанції та порядок їх прийняття (ст.355КАСУ); порядок розгляду касаційної скарги, що надійшла до суду касаційної інстанції після закінчення касаційного розгляду справи(ст. 357 КАСУ); набрання судовими рішеннями суду касаційної інстанції законної сили (ст. 359 КАСУ).

Здобувачі повинні запам'ятати, що:

– Постанова суду касаційної інстанції набирає законної сили з дати її прийняття.

Здобувач повинен знати, що ухвала суду касаційної інстанції набирає законної сили з моменту її проголошення.

Ухвала, постановлена судом поза межами судового засідання або в судовому засіданні у разі неявки всіх учасників справи, розгляду справи в письмовому провадженні, набирає законної сили з моменту її підписання суддею (суддями). Особливої уваги потребує питання щодо категорії «виключна правова проблема». Нещодавно у процесуальному законодавстві було запроваджено такий інститут, як «виключна правова проблема», та визначено Велику Палату Верховного Суду як відповідального суб'єкта за вирішення цього важливого елемента правового поля, спрямованого на забезпечення однакового застосування норм права (Берназюк Я. Вирішення виключної правової проблеми як спосіб забезпечення однакового застосування

норм права. URL <https://sud.ua/ru/news/blog/136144-virishennya-viklyuchnoyi-pravovoyi-problemi-yak-sposib-zabezpechennya-odnakovogo-zastosuvannya-norm-prava>)

Виключно до компетенції Великої Палати Верховного Суду віднесено питання вирішення виключної правової проблеми, яка сформована відповідним касаційним судом та відповідає двом обов'язковим ознакам: спрямованість на розвиток права загалом та спрямованість на формування єдиної правозастосовчої практики.

Віднесення до повноважень Великої Палати Верховного Суду розгляду справ, пов'язаних з предметною юрисдикцією, відступу від правових висновків Верховного Суду України та вирішення виключних правових проблем, дозволяє стверджувати, що саме цей судовий орган виконує функцію гаранта додержання принципу єдності судової практики та розвитку національного права саме засобами правосуддя. Суттєвою перевагою Великої Палати Верховного Суду є те, що до її складу входять судді касаційних судів усіх юрисдикцій.

Вирішення виключної правової проблеми дає змогу забезпечувати дотримання в Україні гарантованих, зокрема, статтями 8, 129 Конституції України та статтями 2, 6 КАС України, основних засад (принципів) адміністративного судочинства, а саме верховенства права та її невід'ємного елементу – принципу правової визначеності.

Основна мета вирішення виключної правової проблеми полягає у забезпеченні єдності практики як однієї з основних форм реалізації принципу правової визначеності, що є одним із фундаментальних аспектів верховенства права та гарантує розумну передбачуваність судових рішень. Крім того, саме така діяльність Верховного Суду забезпечує дотримання принципу рівності всіх громадян перед законом і судом, який втілюється шляхом однакового застосування судом тієї самої норми закону в однакових справах щодо різних осіб та є також запорукою довіри громадян до судової влади.

Здобувачі повинні усвідомлювати, що вирішуючи виключну правову проблему, Суд на прикладі конкретної справи роз'яснює зміст (розуміння) певної норми акта законодавства або сукупності відповідних норм, в аспекті їх розуміння та реалізації на практиці в інших справах із вказівкою на обставини, що потрібно враховувати при застосуванні певної норми права, але не нав'язуючи при цьому судам нижчої інстанції результату вирішення конкретної судової справи.

Значення рішень, які спрямовані на вирішення виключної правової проблеми, полягає в тому, що сформована правова позиція має обов'язкове значення не лише для учасників справи, а й для суддів під час вирішення інших справ аналогічного характеру.

Саме в таких рішеннях повною мірою виявляється призначення Верховного Суду як «суду права», а не «повторної апеляції», оскільки відбувається розгляд справи, що має найважливіше (принципове) значення для суспільства та держави. Призначення Верховного Суду як найвищої судової установи в Україні – це насамперед сформувані обґрунтовану правову позицію щодо застосування надалі всіма судами конкретної норми матеріального права або дотримання норми процесуального права, що була неправильно використана судом, і таким чином спрямувати судову практику в єдине і правильне правозастосування (вказати напрям, у якому слід здійснювати вибір правової норми).

Наявність виключної правової проблеми надає касаційному суду насамперед право (не покладає на нього обов'язок) передати справу, яка відповідає визначеним процесуальним законом та судовою практикою критеріям, на розгляд Великої Палати Верховного Суду. У кожному випадку прийняття рішення про звернення до Великої Палати Верховного Суду з питанням вирішення виключної правової проблеми касаційний суд має попередньо вивчити цю проблему та перевірити наявність відповідних критеріїв для віднесення проблеми саме до категорії тих, що містять виключну

правову проблему, і її вирішення необхідне для забезпечення розвитку права та формування єдиної правозастосовчої практики.

Інститут «виключної правової проблеми» вже показав свою високу ефективність. Наприклад, згідно з даними ЄДРСР станом на 20 лютого 2019 року на постанову Великої Палати Верховного Суду від 4 липня 2018 року у справі № 826/1476/15 вже зроблено посилання у 319 рішеннях судів першої інстанції, 421 постанові суду апеляційної та 273 – касаційної інстанції. До найскладніших виключних правових проблем, які можуть виникнути в найближчому майбутньому перед Великою Палатою Верховного Суду, слід віднести такі: співвідношення принципу верховенства права та принципу забезпечення національної безпеки; дотримання балансу (співвідношення) інтересів особи, суспільства та держави; застосування строків у спорах, пов'язаних із захистом особою соціальних прав; дією закону в часі; виробленням єдиних підходів до питання подолання колізій у праві тощо. (Берназюк Я. Вирішення виключної правової проблеми як спосіб забезпечення однакового застосування норм права. URL <https://sud.ua/ru/news/blog/136144-virishennya-viklyuchnoyi-pravovoyi-problemi-yak-sposib-zabezpechennya-odnakovogo-zastosuvannya-norm-prava>).

Після закінчення касаційного провадження матеріали справи, крім тих, що зберігаються виключно в електронній формі, повертаються до суду першої інстанції, який її розглядав, у десятиденний строк з дня вручення постанови (ухвали) учасникам справи (ст. 360 КАСУ).

Законодавчі та нормативні документи:

1. Кодекс адміністративного судочинства України від 6 липня 2005 року. *Відомості Верховної Ради України*. № 35-36,37. Ст. 446. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15>
2. Про доступ до судових рішень : Закон України від 22.12.2005 року № 3262-IV. *Відомості Верховної Ради України*, 2006. №15. Ст. 128. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/3262-15>.
3. Про судоустрій і статус суддів від 02.06.2016 року №1402-VIII. *Відомості*

Верховної Ради, 2016. № 31. Ст.545.URL. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19>.

4. Про внесення змін до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» у зв'язку з прийняттям Закону України «Про Вищий антикорупційний суд» : Закон України від 12. 07. 2018 року № 2509-VIII.URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/1458170/page2>.

Основна література:

1. Адміністративний процес України : підручник / за заг. ред. Д. І. Йосифовича. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2021. 500 с. URL : https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/4843/1/AdminProces_20-01-2021.pdf
2. Адміністративний процес в Україні : колективна монографія / В. Галуцько, П. Діхтієвський, С. Стеценко, О. Ситников та ін. ; за ред. В. Галуцька, О. Правоторової. Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2021. 846 с.
3. Журавльов Д.В., Чижмарь К.І. Адміністративне судочинство. Процесуальні документи. Практичний коментар та зразки, 2020. ЦУЛ. 152 с.
4. Миронюк Р. В. Особливості судового розгляду окремих категорій адміністративних справ: навчальний посібник. Дніпро: ДДУВС, 2019. 352 с. URL: https://er.dduvs.in.ua/bitstream/123456789/3887/1/%D0%9D%D0%B0%D0%B2%D1%87%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B8%D0%B9%20%D0%BF%D0%BE%D1%81%D1%96%D0%B1%D0%BD%D0%B8%D0%BA_%D0%9C%D0%B8%D1%80%D0%BE%D0%BD%D1%8E%D0%BA%20%D0%A0.%D0%92..pdf
5. Тетарчук І. Адміністративне судочинство. Навчальний посібник для підготовки до іспитів. Центр навчальної літератури, 2021. 216 с.

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ ДО ЗМІСТОВОГО МОДУЛЮ І.

(Відповідь необхідно обґрунтувати, посилаючись на відповідні норми чинного законодавства)

1. Дайте визначення «адміністративна справа»:

- А) переданий на вирішення місцевого адміністративного суду публічно-правовий спір.
- Б) переданий на вирішення адміністративного суду публічно-правовий спір;
- В) це справа щодо спору у зв'язку із не виконанням суб'єктом владних своїх повноважень своїх функцій.
- Г) вірна відповідь відсутня .

2. Види судових рішень:

- А) постанови та ухвали суду будь-якої інстанції.
- Б) рішення, постанови та ухвали суду будь-якої інстанції.
- В) вірно а) та б).
- Г) вірна відповідь відсутня.

3. Судовий розгляд в суді першої інстанції закінчується ухваленням:

- А) постанови.
- Б) рішення або ухвали.
- В) постанови або ухвали.
- Г) вірна відповідь відсутня.

4. Повноваження суду при вирішенні справи по суті:

- А) суд може задовольнити позов чи відмовити в його задоволенні.
- Б) суд може розглянути позов чи відмовити в його задоволенні.
- В) суд може задовольнити позов повністю або частково чи відмовити в його задоволенні повністю або частково.
- Г) вірна відповідь відсутня.

5. Окрема ухвала приймається у випадку, коли :

- А) суд, виявивши під час розгляду справи недостатньої кількості доказів, постановляє окрему ухвалу для витребування доказів.
- Б) суд, виявивши під час розгляду справи порушення законодавства, для вжиття заходів щодо усунення причин та умов, що сприяли порушенню законодавства.
- В) суд, виявивши під час розгляду справи порушення закону, для вжиття заходів щодо усунення причин та умов, що сприяли порушенню закону
- Г) суд вирішив питання про право, не визначив способ.у виконання судового рішення.

6. Коли рішенням суду набирає законної сили?

- А) Рішення суду набирає законної сили після закінчення строку подання апеляційної скарги всіма учасниками справи, якщо апеляційну скаргу не було подано або у разі подання апеляційної скарги рішення, якщо його не скасовано, набирає законної сили після повернення апеляційної скарги, відмови у відкритті чи закриття апеляційного провадження або прийняття постанови судом апеляційної інстанції за наслідками апеляційного перегляду.
- Б) Рішення суду набирає законної сили після закінчення строку подання апеляційної скарги всіма учасниками справи.
- В) Після повернення апеляційної скарги, відмови у відкритті чи закриття апеляційного провадження або прийняття постанови судом апеляційної інстанції за наслідками апеляційного перегляду.
- Г) Вірна відповідь відсутня.

7. Окрема ухвала Верховного Суду оскарженню:

- А) підлягає.
- Б) не підлягає.
- В) залежить від категорії справи.

Г) вірна відповідь відсутня.

8. За правилами спрощеного провадження розглядаються справи:

- А) типові.
- Б) незначної складності.
- В) прості та незначної складності.
- Г) вірна відповідь відсутня.

9. Строк розгляду справи за правилами спрощеного позовного провадження

- А) Суд розглядає справи за правилами спрощеного позовного провадження протягом розумного строку, але не більше шістдесяти днів із дня відкриття провадження у справі.
- Б) Суд розглядає справи за правилами спрощеного позовного провадження протягом розумного строку, але не більше тридцяти днів із дня відкриття провадження у справі.
- В) Суд розглядає справи за правилами спрощеного позовного провадження протягом розумного строку, але не більше двадцяти днів із дня відкриття провадження у справі.
- Г) Вірна відповідь відсутня.

10. Справа незначна. Розмір позовних вимог прирівнюється до 98 розмірам прожиткових мінімумів для працездатних осіб. Тому повинна така справа розглядатися по правилам спрощеного провадження. Позивач подає заяву про збільшення розміру позовних вимог до 511 розміру прожиткових мінімумів для працездатних осіб, суд заяву приймає.

Які дії суду? Знайдіть вірну відповідь

- А) Суд розглядає справу далі за правилами спрощеного позовного провадження;

Б) Суд розглядає справу далі за правилами спрощеного позовного провадження або постановляє ухвалу про розгляд справи за правилами загального позовного провадження - за вибором позивача.

В) Суд має відмовити у розгляді справи за правилами спрощеного позовного провадження або постановити ухвалу про розгляд справи за правилами загального позовного провадження.

Г) Вірна відповідь відсутня.

11. До складу учасників справи відносяться:

А) сторони, треті особи.

Б) сторони, треті особи, суддя, помічник судді, секретар судового засідання, судовий розпорядник, свідок, експерт, експерт з питань права, спеціаліст, перекладач.

В) сторони, треті особи, судді, секретар судового засідання, судовий розпорядник, свідок, експерт, експерт з питань права, спеціаліст, перекладач.

Г) вірна відповідь відсутня.

12. Сторони, треті особи є :

А) учасниками судового процесу.

Б) учасниками справи.

В) учасники адміністративного процесу.

Г) вірна відповідь відсутня.

13. Рішення суду складається з :

А) вступної, описової, доказової і резолютивної частин.

Б) обґрунтованих висновків суду.

В) вступної, описової, мотивувальної і резолютивної частин.

Г) вступної, описової і резолютивної частин.

14. Який порядок оскарження постанови про накладення адміністративного стягнення, яку було винесено судом?

- А) Постанова оскарженню не підлягає.
- Б) Постанову може бути оскаржено до апеляційного суду.
- В) Постанову може бути оскаржено до апеляційного адміністративного суду.
- Г) Постанову може бути оскаржено до місцевого адміністративного суду.

15. Що розуміють під поняттям «типові адміністративні справи»?

- А) адміністративні справи, відповідачем у яких є суб'єкт владних повноважень (його відокремлені структурні підрозділи), спір у яких виник з тотожних підстав, у відносинах, що регулюються нормами права, та у яких позивачами заявлено аналогічні вимоги.
- Б) адміністративні справи, відповідачем у яких є один і той самий суб'єкт владних повноважень (його відокремлені структурні підрозділи), у відносинах, що регулюються одними нормами права, та у яких позивачами заявлено аналогічні вимоги.
- В) адміністративні справи, відповідачем у яких є суб'єкт владних повноважень (його відокремлені структурні підрозділи), спір у яких виник з аналогічних підстав, та у яких позивачами заявлено аналогічні вимоги.
- Г) адміністративні справи, відповідачем у яких є один і той самий суб'єкт владних повноважень (його відокремлені структурні підрозділи), спір у яких виник з аналогічних підстав, у відносинах, що регулюються одними нормами права, та у яких позивачами заявлено аналогічні вимоги.

16. В якій формі викладається судове рішення, яким адміністративний суд вирішує спір в першій інстанції?

- А) Вироку.
- Б) Рішення.
- В) Постанови.
- Г) Ухвали.

17. Що розуміють під поняттям «суб'єкт владних повноважень»?

А) орган державної влади, орган місцевого самоврядування, їх посадова чи службова особа, інший суб'єкт при здійсненні ними публічно-владних управлінських функцій на підставі законодавства, в тому числі на надання адміністративних послуг.

Б) орган державної влади, орган місцевого самоврядування, їх посадова чи службова особа, інший суб'єкт при здійсненні ними публічно-владних управлінських функцій на підставі законодавства, в тому числі на виконання делегованих повноважень.

В) орган державної влади, орган місцевого самоврядування, їх посадова чи службова особа, інший суб'єкт при здійсненні ними публічно-владних управлінських функцій на підставі законодавства.

Г) орган державної влади, орган місцевого самоврядування, їх посадова чи службова особа, інший суб'єкт при здійсненні ними публічно-владних управлінських функцій на підставі законодавства, в тому числі на виконання делегованих повноважень, або наданні адміністративних послуг.

18.Що розуміють під поняттям «суд»?

А) суд - суддя суду, який розглядає і вирішує адміністративну справу в порядку КАСУ.

Б) суд - суддя адміністративного суду, який розглядає і вирішує адміністративну справу в порядку КАСУ.

В) приміщення, в якому суддя адміністративного суду розглядає і вирішує адміністративну справу.

Г) суд - суддя адміністративного суду, який розглядає і вирішує адміністративну справу одноособово, колегія суддів, інший визначений КАСУ склад адміністративного суду.

19. Громадянин Ігнатов В. не сплатив у строк встановлений судом, судові витрати. Які правові наслідки такої дії?

- А) розгляд справи призупиняється , до сплати судових витрат.
- Б) позовна заява залишається без розгляду.
- В) витрати розподіляються між сторонами відповідно до судового рішення у справі.
- Г) позовна заява залишається без розгляду або витрати розподіляються між сторонами відповідно до судового рішення у справі.

20. Назвіть склад судових витрат:

- А) судовий збір.
- Б) витрати, пов'язані із розглядом справи.
- В) судовий збір та витрати, пов'язані із розглядом справи.
- Г) вірна відповідь відсутня.

21. Що розуміють під поняттям «зразкова адміністративна справа»

- А) типова адміністративна справа, прийнята до провадження Верховним Судом як судом першої інстанції для постановлення зразкового рішення.
- Б) типова адміністративна справа, прийнята до провадження Великою Палатою Верховного Суду як судом першої інстанції для постановлення зразкового рішення.
- В) типова адміністративна справа, прийнята до провадження Верховним Судом України як судом першої інстанції для постановлення зразкового рішення.
- Г) типова адміністративна справа, прийнята до провадження Київським апеляційним судом як судом першої інстанції для постановлення зразкового рішення.

22. Що є належними доказами:

- А) докази, які одержані без порушення порядку, встановленого законом. Обставини справи, які за законом мають бути підтверджені певними засобами доказування, не можуть підтверджуватися іншими засобами доказування.
- Б) є докази, на підставі яких можна встановити дійсні обставини справи.
- В) є докази, які у своїй сукупності дають змогу дійти висновку про наявність або відсутність обставин справи, які входять до предмета доказування.
- Г) є докази, які містять інформацію щодо предмета доказування. Предметом доказування є обставини, які підтверджують заявлені вимоги чи заперечення або мають інше значення для розгляду справи і підлягають встановленню при ухваленні судового рішення.

23. Що розуміють під поняттям « допустимість доказів»?

- А) докази, які одержані без порушення порядку, встановленого законом. Обставини справи, які за законом мають бути підтверджені певними засобами доказування, не можуть підтверджуватися іншими засобами доказування.
- Б) є докази, на підставі яких можна встановити дійсні обставини справи.
- В) є докази, які у своїй сукупності дають змогу дійти висновку про наявність або відсутність обставин справи, які входять до предмета доказування.
- Г) є докази, які містять інформацію щодо предмета доказування. Предметом доказування є обставини, які підтверджують заявлені вимоги чи заперечення або мають інше значення для розгляду справи і підлягають встановленню при ухваленні судового рішення.

24. Що розуміють під поняттям « достовірність доказів»?

- А) докази, які одержані без порушення порядку, встановленого законом. Обставини справи, які за законом мають бути підтверджені певними засобами доказування, не можуть підтверджуватися іншими засобами доказування.
- Б) є докази, на підставі яких можна встановити дійсні обставини справи.
- В) є докази, які у своїй сукупності дають змогу дійти висновку про наявність або відсутність обставин справи, які входять до предмета доказування.

Г) є докази, які містять інформацію щодо предмета доказування. Предметом доказування є обставини, які підтверджують заявлені вимоги чи заперечення або мають інше значення для розгляду справи і підлягають встановленню при ухваленні судового рішення.

25. Що розуміють під поняттям « достатність доказів » ?

А) докази, які одержані без порушення порядку, встановленого законом. Обставини справи, які за законом мають бути підтверджені певними засобами доказування, не можуть підтверджуватися іншими засобами доказування.

Б) є докази, на підставі яких можна встановити дійсні обставини справи.

В) є докази, які у своїй сукупності дають змогу дійти висновку про наявність або відсутність обставин справи, які входять до предмета доказування.

Г) є докази, які містять інформацію щодо предмета доказування. Предметом доказування є обставини, які підтверджують заявлені вимоги чи заперечення або мають інше значення для розгляду справи і підлягають встановленню при ухваленні судового рішення.

26. На громадянина Кравченко І.І. накладено адміністративне стягнення у формі штрафу за порушення громадського порядку.

Який суд як суд першої інстанції буде розглядати справу?

А) місцевий суд загальної компетенції.

Б) місцевий суд загальної компетенції як адміністративний суд.

В) окружний адміністративний.

Г) місцевий суд загальної компетенції як адміністративний суд або окружний адміністративний.

27. Громадянина Кравчонка О.О. звільнили з роботи, але він вважає що його звільнення є незаконним. Який суд як суд першої інстанції буде розглядати дану справу?

А) місцевий суд загальної компетенції

- Б) місцевий суд загальної компетенції як адміністративний суд.
- В) окружний адміністративний.
- Г) місцевий суд загальної компетенції як адміністративний суд або окружний адміністративний.

28. Громадянина Кравця О.О. звільнили з посади керівника Департаменту праці та соціальної політики Одеської міської ради, але він вважає що його звільнення є не законним. Який суд як суд першої інстанції буде розглядати дану справу?

- А) місцевий суд загальної компетенції.
- Б) місцевий суд загальної компетенції як адміністративний суд.
- В) окружний адміністративний.
- Г) місцевий суд загальної компетенції як адміністративний суд або окружний адміністративний.

29. Громадянка Красава І.І. не згодна із рішенням суб'єкта владних повноважень у справі про притягнення її до адміністративної відповідальності.

Який суд як суд першої інстанції буде розглядати справу?

- А) місцевий суд загальної компетенції.
- Б) місцевий суд загальної компетенції як адміністративний суд.
- В) окружний адміністративний.
- Г) місцевий суд загальної компетенції як адміністративний суд або окружний адміністративний.

30. Громадянка України Булла Алла Трифоновна. отримала Запрошення на вибори, в якому була помилка « Запрошується на вибори ... Билла Алла Трифоновна .....»

Який суд як суд першої інстанції буде розглядати справу?

- А) місцевий суд загальної компетенції.

- Б) місцевий суд загальної компетенції як адміністративний суд.
- В) окружний адміністративний.
- Г) місцевий суд загальної компетенції як адміністративний суд або окружний адміністративний.

31. Лисюку В.В. - кандидату у депутати Лисичанської міської ради, Телекомпанія « 23» своїм рішенням зменшила час на передвиборну агітацію, у порівнянні із іншими кандидатами, мотивуючи своє рішення це тим, що передвиборча програма Лисюка В.В. не направлена на вирішення соціальних проблем жителів Лисичанська. Чи може це рішення телекомпанії оскаржити Лисюк В.В.? Який суд як суд першої інстанції буде розглядати справу?

- А) місцевий суд загальної компетенції.
- Б) місцевий суд загальної компетенції як адміністративний суд.
- В) окружний адміністративний.
- Г) місцевий суд загальної компетенції як адміністративний суд або окружний адміністративний.

32. Жителька селища Покрова, Агапова О.О., не згодна із формою проведення передвиборної агітації кандидата на посаду селищного голови Крюча І.П.

Який суд як суд першої інстанції буде розглядати справу?

- А) місцевий суд загальної компетенції.
- Б) місцевий суд загальної компетенції як адміністративний суд.
- В) окружний адміністративний.
- Г) місцевий суд загальної компетенції як адміністративний суд або окружний адміністративний.

33. Громадянка України Белова А.А. бажає оскаржити рішення дільничної виборчої комісії, яка своїм рішенням від 28. 02. 2019 р. обмежує її виборчі права.

Який суд як суд першої інстанції буде розглядати справу?

- А) місцевий суд загальної компетенції.
- Б) місцевий суд загальної компетенції як адміністративний суд.
- В) окружний адміністративний.
- Г) місцевий суд загальної компетенції як адміністративний суд або окружний адміністративний.

34. Громадянка Кос С.С. хоче оскаржити дій приватного виконавця щодо виконання ним рішення суду. Який суд як суд першої інстанції буде розглядати справу?

- А) місцевий суд загальної компетенції.
- Б) місцевий суд загальної компетенції як адміністративний суд.
- В) окружний адміністративний.
- Г) місцевий суд загальної компетенції як адміністративний суд або окружний адміністративний.

35. Громадянину Алжиру Хуари Бумедьєну необхідно оскаржити рішення Управління Державної міграційної служби України в Миколаївській області щодо примусового видворення його в країну походження. Який суд як суд першої інстанції буде розглядати справу?

- А) місцевий суд загальної компетенції.
- Б) місцевий суд загальної компетенції як адміністративний суд.
- В) окружний адміністративний.
- Г) місцевий суд загальної компетенції як адміністративний суд або окружний адміністративний.

36. Громадянин Хрома П.П. не погоджується із рішенням Центральної виборчої комісії щодо неприйняття у нього документів для реєстрації його кандидатом на пост Президента України.

Який суд як суд першої інстанції буде розглядати дану справу?

- А) місцевий суд загальної компетенції як адміністративний суд.
- Б) окружний адміністративний.
- В) Київський апеляційний суд як суд першої інстанції.
- Г) Верховний Суд.
- В) Велика палата Верховного Суду.

37. Громадянка Патова Р.Р. не погоджується із рішенням №234 від 05.10.2022 р. Камишанської селищної ради щодо примусового відчуження її земельної ділянки з мотивів суспільної необхідності для будівництва дитячого садка «Хмаринка».

Який суд як суд першої інстанції буде розглядати дану справу?

- А) місцевий суд загальної компетенції.
- Б) місцевий суд загальної компетенції як адміністративний суд.
- В) окружний адміністративний.
- Г) апеляційний адміністративний суд.

38. Депутат Верховної Ради України Брусь Д.Д. звернувся з позовом про дострокове припинення повноважень депутата Верховної Ради України Ухова Ж.Ж. Який суд як суд першої інстанції буде розглядати дану справу?

- А) місцевий суд загальної компетенції як адміністративний суд.
- Б) окружний адміністративний.
- В) апеляційний адміністративний суд.
- Г) Київський апеляційний суд як суд першої інстанції.
- Д) Верховний Суд як суд першої інстанції.

39. Громадянка Патова Р.Р. не погоджується із рішенням № 230 від 05.10.2022 р. Камишанської селищної ради щодо примусового відчуження її земельної ділянки з мотивів суспільної необхідності для будівництва дитячого садка «Хмаринка».

Який суд як суд апеляційної інстанції буде розглядати дану справу?

- А) Апеляційний адміністративний суд.
- Б) Київський апеляційний суд.
- В) Верховний Суд.
- Г) Велика палата Верховного Суду.
- Д) Окружний адміністративний суд, територіальна юрисдикція якого поширюється на місто Київ.

40. Депутат Верховної Ради України Ухов Ж.Ж. хоче оскаржити рішення суду щодо дострокового припинення його повноважень як депутата Верховної Ради України. Який суд як суд апеляційної інстанції буде розглядати дану справу?

- А) апеляційний адміністративний суд.
- Б) Київський апеляційний суд.
- В) Верховний Суд.
- Г) Велика палата Верховного Суду.
- Д) Окружний адміністративний суд, територіальна юрисдикція якого поширюється на місто Київ.

41. Громадянин Упса У.У., мешканець м. Угрі, оскаржує рішення Міністерства юстиції України № 123/ 22 від 31. 08. 2022 р. про відмову в реєстрації його політичної партії « Буревій».

Який суд як суд першої інстанції буде розглядати дану справу?

- А) апеляційний адміністративний суд.
- Б) Київський апеляційний суд.
- В) Верховний Суд.

Г) Велика палата Верховного Суду.

Д) Окружний адміністративний суд, територіальна юрисдикція якого поширюється на місто Київ.

42. Громадянин Упса У.У., мешканець м. Угрі, оскаржує розпорядження Кабінету Міністрів України від 11. 06. 2022 р. - №1-р «Про перенесення робочих днів у 2022 році» і вимагає визнати його протиправним.

Який суд як суд першої інстанції буде розглядати дану справу?

А) апеляційний адміністративний суд.

Б) Київський апеляційний суд.

В) Верховний Суд.

Г) Велика палата Верховного Суду.

Д) Окружний адміністративний суд, територіальна юрисдикція якого поширюється на місто Київ.

43. Громадянин Упса У.У., мешканець м. Угрі, оскаржує розпорядження Кабінету Міністрів України від 11. 06. 2023 р. - №1-р «Про перенесення робочих днів у 2023 році» і вимагає визнати його протиправним.

За яким правилом буде вирішуватися дана справа ?

А) за правилами скороченого позовного провадження.

Б) за правилами загального позовного провадження.

В) за правилами типової справи.

Г) за правилами зразкової справи.

44. Громадянин Упса У.У., мешканець м. Угрі, оскаржує Постанову Правління Національного банку України від 24 травня 2023 року № 00 «Про внесення змін до деяких нормативно-правових актів Національного банку України».

Який суд як суд першої інстанції буде розглядати дану справу?

- А) апеляційний адміністративний суд.
- Б) Київський апеляційний суд.
- В) Верховний Суд.
- Г) Велика палата Верховного Суду.
- Д) Окружний адміністративний суд, територіальна юрисдикція якого поширюється на місто Київ.

45. Громадянин Упса У.У., мешканець м. Угрі, оскаржує Постанову Правління Національного банку України від 24 травня 2023 року № 00 «Про внесення змін до деяких нормативно-правових актів Національного банку України» і вимагає визнати її протиправною та не чинною.

За яким правилом буде вирішуватися дана справа ?

- А) за правилами скороченого позовного провадження
- Б) за правилами загального позовного провадження.
- В) за правилами типової справи;
- Г) за правилами зразкової справи.

46. Громадянин Упса У.У., мешканець м. Угрі, оскаржує Постанову Верховної Ради України від 08.02.2018 № 2287-VIII « Про відзначення пам'ятних дат і ювілеїв у 2018 році» та вимагає визнати протиправним та не чинним пункт 4 цієї постанови, який рекомендує Міністерству культури України забезпечити організацію у закладах культури тематичних виставок, експозицій, присвячених пам'ятним датам і ювілеям 2018 року» .

За яким правилом буде вирішуватися дана справа ?

- А) за правилами скороченого позовного провадження.
- Б) за правилами загального позовного провадження.
- В) за правилами типової справи.
- Г) за правилами зразкової справи.

47. Громадянин Упса У.У., мешканець м. Угрі, оскаржує Постанову Верховної Ради України від 08.02.2018 № 2287-VIII « Про відзначення пам'ятних дат і ювілеїв у 2018 році» та вимагає визнати протиправним та не чинним пункт 4 цієї постанови, яким рекомендується Міністерству культури України забезпечити організацію у закладах культури тематичних виставок, експозицій, присвячених пам'ятним датам і ювілеям 2018 року» .

Який суд як суд першої інстанції буде розглядати дану справу?

Б) Київський апеляційний суд.

В) Верховний Суд у складі колегії Касаційного адміністративного суду.

Г) Велика палата Верховного Суду.

Д) Окружний адміністративний суд, територіальна юрисдикція якого поширюється на місто Київ.

48. Громадянин Упса У.У., мешканець м. Угрі, оскаржує Постанову Верховної Ради України від 08.02.2018 № 2287-VIII « Про відзначення пам'ятних дат і ювілеїв у 2018 році» та вимагає визнати протиправним та не чинним пункт 4 цієї постанови, яким рекомендується Міністерству культури України забезпечити організацію у закладах культури тематичних виставок, експозицій, присвячених пам'ятним датам і ювілеям 2018 року». Суд першої інстанції позову заяву не задовольнив.

Який суд як суд апеляційної інстанції буде розглядати дану справу?

А) Київський апеляційний суд.

Б) Верховний Суд у складі колегії Касаційного адміністративного суду.

В) Велика палата Верховного Суду.

Г) Окружний адміністративний суд, територіальна юрисдикція якого поширюється на місто Київ.

Д) вірна відповідь відсутня.

49. Який строк, як правило, встановлено для звернення до адміністративного суду за захистом прав, свобод та інтересів особи, якщо не встановлено інше:

А) місячний строк, який, якщо не встановлено інше, обчислюється з дня виникнення підстав, що дають особі право на пред'явлення визначених законом вимог.

Б) шестимісячний строк, який, обчислюється з дня, коли особа дізналася або повинна була дізнатися про порушення своїх прав, свобод чи інтересів.

В) тримісячний строк, який, якщо не встановлено інше, обчислюється з дня виникнення підстав, що дають особі право на пред'явлення визначених законом вимог.

Г) рік, якщо не встановлено інше, який обчислюється з дня виникнення підстав, що дають особі право на пред'явлення визначених законом вимог.

50. Який строк, як правило, встановлено для звернення до адміністративного суду суб'єкта владних повноважень, якщо не встановлено інше:

А) місячний строк, який, якщо не встановлено інше, обчислюється з дня виникнення підстав, що дають особі право на пред'явлення визначених законом вимог.

Б) шестимісячний строк, який, обчислюється з дня, коли особа дізналася або повинна була дізнатися про порушення своїх прав, свобод чи інтересів.

В) тримісячний строк, який, якщо не встановлено інше, обчислюється з дня виникнення підстав, що дають особі право на пред'явлення визначених законом вимог.

Г) рік, якщо не встановлено інше, який обчислюється з дня виникнення підстав, що дають особі право на пред'явлення визначених законом вимог.

51. Який строк, як правило, встановлено для звернення до адміністративного суду у справах щодо прийняття громадян на публічну службу, її проходження, звільнення з публічної служби встановлюється

- А) місячний строк, який, якщо не встановлено інше, обчислюється з дня виникнення підстав, що дають особі право на пред'явлення визначених законом вимог.
- Б) шестимісячний строк, який, обчислюється з дня, коли особа дізналася або повинна була дізнатися про порушення своїх прав, свобод чи інтересів.
- В) тримісячний строк, який, якщо не встановлено інше, обчислюється з дня виникнення підстав, що дають особі право на пред'явлення визначених законом вимог.
- Г) рік, якщо не встановлено інше, який обчислюється з дня виникнення підстав, що дають особі право на пред'явлення визначених законом вимог.

52. Протягом якого строку суд повинен розглянути справу по суті?

- А) протягом шістдесяти днів з дня відкриття провадження.
- Б) протягом шістдесяти днів з початку розгляду справи по суті.
- В) протягом тридцяти днів з початку розгляду справи по суті.
- Г) протягом шістдесяти днів з дня відкриття провадження.

53. Протягом якого строку подається апеляційна скарга на рішення суду?

- А) десяти днів з дня її проголошення.
- Б) п'ятнадцяти днів з дня її проголошення.
- В) двадцяти днів з дня її проголошення.
- Г) тридцяти днів з дня її проголошення.

54. Протягом якого строку подається апеляційна скарга на ухвалу суду?

- А) десяти днів з дня її проголошення.
- Б) п'ятнадцяти днів з дня її проголошення.

- В) двадцяти днів з дня її проголошення.
- Г) тридцяти днів з дня її проголошення.

55. Протягом якого строку має бути розглянута апеляційної скарги на рішення суду :

- А) протягом шістдесяти днів з дня постановлення ухвали про відкриття апеляційного провадження.
- Б) протягом шістдесяти днів з моменту отримання апеляційної скарги.
- В) протягом тридцяти днів з дня постановлення ухвали про відкриття апеляційного провадження.
- Г) протягом шістдесяти днів дня отримання апеляційної скарги.

56. Протягом якого строку має бути розглянута апеляційної скарги на ухвалу суду першої інстанції :

- А) протягом шістдесяти днів з дня постановлення ухвали про відкриття апеляційного провадження.
- Б) протягом шістдесяти днів з моменту отримання апеляційної скарги.
- В) протягом тридцяти днів з дня постановлення ухвали про відкриття апеляційного провадження.
- Г) протягом шістдесяти днів дня отримання апеляційної скарги.

57. Протягом якого строку подається касаційна скарга на судові рішення ?

- А) десяти днів з дня його проголошення;
- Б) п'ятнадцяти днів з дня його проголошення;
- В) двадцяти днів з дня його проголошення;
- Г) тридцяти днів з дня його проголошення.

58. Протягом якого строку має бути розглянута касаційна скарги на рішення суду та постанови :

- А) протягом шістдесяти днів з дня постановлення ухвали про відкриття касаційного провадження.
- Б) протягом шістдесяти днів з моменту отримання касаційної скарги.
- В) протягом тридцяти днів з дня постановлення ухвали про відкриття касаційного провадження.
- Г) протягом шістдесяти днів дня отримання касаційної скарги.

59. Протягом якого строку має бути розглянута касаційні скарги на ухвали суду:

- А) протягом шістдесяти днів з дня постановлення ухвали про відкриття касаційного провадження.
- Б) протягом шістдесяти днів з моменту отримання касаційної скарги.
- В) протягом тридцяти днів з дня постановлення ухвали про відкриття касаційного провадження.
- Г) протягом шістдесяти днів дня отримання касаційної скарги.

60. Протягом якого строку має бути розглянута касаційна скарги на ухвали суду:

- А) протягом шістдесяти днів з дня постановлення ухвали про відкриття касаційного провадження.
- Б) протягом шістдесяти днів з моменту отримання касаційної скарги.
- В) протягом тридцяти днів з дня постановлення ухвали про відкриття касаційного провадження.
- Г) протягом шістдесяти днів дня отримання касаційної скарги.

61. У який строк Суд розглядає заяву про звернення рішення до негайного виконання?

- А) негайно.
- Б) протягом доби.
- В) в триденний строк.

Г) протягом двох діб.

62. Яким складом Суду вирішуються процесуальні питання, пов'язані з виконанням судових рішень в адміністративних справах?

А) колегією суддів.

Б) суддею адміністративного суду – одноособово.

В) суддею адміністративного суду – одноособово, якщо інше не встановлено КАСУ.

Г) вірна відповідь відсутня.

63. Виконання судового рішення здійснюється на підставі виконавчого листа, виданого судом, який :

А) останній розглядав справу.

Б) розглядав справу як суд першої інстанції.

В) розглядав справу як суд апеляційної інстанції.

Г) розглядав справу як суд касаційної інстанції.

64. На підставі заяви якої особи Суд, який видав виконавчий документ, може виправити помилку, допущену при його оформленні або видачі, чи визнати виконавчий документ таким, що не підлягає виконанню?

А) стягувача.

Б) боржника.

В) стягувача або боржника.

Г) представника виконавчої служби.

65. Який Суд за заявою стягувача може відстрочити або розстрочити виконання рішення?

А) той Суд, який останній розглядав справу.

Б) той Суд, який розглядав справу як суд першої інстанції.

В) той Суд, який розглядав справу як суд апеляційної інстанції.

Г) той Суд, який розглядав справу як суд касаційної інстанції.

66. Суд якої інстанції може вирішувати питання щодо повороту виконання судових рішень?

- А) Суд, який останній розглядав справу.
- Б) Суд, який розглядав справу як суд першої інстанції.
- В) Суд, який розглядав справу як суд апеляційної інстанції.
- Г) Суд, який розглядав справу як суд касаційної інстанції.
- Д) Суд апеляційної чи касаційної інстанції.

67. Протягом якого строку заява про поворот виконання може бути подана?

- А) протягом одного року з дня ухвалення відповідного рішення суду апеляційної чи касаційної інстанції.
- Б) з дня ухвалення рішення при новому розгляді справи за результатами перегляду рішення за нововиявленими або виключними обставинами.
- В) протягом одного року з дня ухвалення відповідного рішення суду апеляційної чи касаційної інстанції або з дня ухвалення рішення при новому розгляді справи за результатами перегляду рішення за нововиявленими або виключними обставинами.
- Г) протягом півроку з дня ухвалення відповідного рішення суду апеляційної чи касаційної інстанції або з дня ухвалення рішення при новому розгляді справи за результатами перегляду рішення за нововиявленими або виключними обставинами.

68. У який строк Суд розглядає заяву про поворот виконання, подану відповідно до КАСУ?

- А) у тридцятиденний строк з дня надходження заяви у судовому засіданні з повідомленням стягувача та боржника.

Б) у двадцятиденний строк з дня надходження заяви у судовому засіданні з повідомленням стягувача та боржника.

В) у десятиденний строк з дня надходження заяви у судовому засіданні з повідомленням стягувача та боржника.

Г) у п'ятиденний строк з дня надходження заяви у судовому засіданні з повідомленням стягувача та боржника.

69. Протягом якого строку Суд розглядає питання про заміну сторони виконавчого провадження?

А) негайно.

Б) в двадцятиденний строк;

В) в десятиденний строк

В) в п'ятиденний строк.

70. Ухвала суду за результатами розгляду заяви про поновлення пропущеного строку :

А) може бути оскаржено в порядку КАСУ.

Б) оскарженню не підлягає.

ПИТАННЯ ДО ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

АДМІНІСТРАТИВНЕ СУДОЧИНСТВО. ІСПИТ

1. Сучасне поняття та ознаки адміністративної юстиції.
2. Сутність юридичного процесу.
3. Адміністративний судовий процес і адміністративна процедура: правова природа та особливості їх співвідношення.
4. Проведення та стадії адміністративного судового процесу.
5. Загальні засади адміністративного судового процесу: поняття, види
6. Форма адміністративного судочинства.
7. Учасники адміністративного судового процесу.
8. Поняття адміністративного суду та його склад.
9. Відвід (самовідвід) судді.
10. Сторони в адміністративному судовому процесі: поняття, ознаки, повноваження.
11. Сутність неналежної сторони в адміністративному судовому процесі та процедура її заміни.
12. Процесуальне правонаступництво в адміністративному судовому процесі.
13. Треті особи в адміністративному судовому процесі: поняття, ознаки та види.
14. Участь у адміністративному судовому процесі органів та осіб, яким законом надано право захищати права, свободи та інтереси інших осіб.
15. Особливості адміністративної процесуальної правосуб'єктності Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини.
16. Прокурор в адміністративному судовому процесі.
17. Органи державної влади й органи місцевого самоврядування в адміністративному судовому процесі.
18. Адміністративна процесуальна правосуб'єктність осіб, які є іншими учасниками судового процесу.

19. Представництво в судах адміністративної юрисдикції: поняття, ознаки, види.
20. Повноваження представників у судах адміністративної юрисдикції: документальне оформлення та зміст.
21. Судові витрати в адміністративному судовому процесі.
22. Строки в адміністративному судовому процесі: поняття, види, юридична природа.
23. Поняття та види заходів процесуального примусу в адміністративному судовому процесі.
24. Види адміністративної юрисдикції та їх правова характеристика.
25. Процесуальний порядок і підстави передачі адміністративної справи з одного суду до іншого.
26. Розмежування предметної юрисдикції адміністративних судів.
27. Поняття адміністративного позову, його ознаки та елементи, форма та зміст.
28. Види позовів у адміністративному судовому процесі.
29. Право на позов: поняття, сутність, складові.
30. Сутність і зміст доказування в адміністративному судовому процесі.
31. Характеристика і види доказів.
32. Предмет доказування в адміністративному судовому процесі.
33. Засоби доказування в адміністративному судовому процесі: види та особливості.
34. Забезпечення доказів у адміністративному судовому процесі.
35. Порушення адміністративної справи.
36. Зловживання правами: поняття, види, правові наслідки.
37. Порядок відкриття провадження в адміністративній справі.
38. Забезпечення адміністративного позову.
39. Підготовче провадження: поняття, механізм.
40. Судові виклики і повідомлення.
41. Судовий розгляд адміністративної справи: поняття, стадії.

- 42.Процесуальні перешкоди судового розгляду адміністративної справи.
- 43.Судові рішення: поняття, види, юридична природа(рішення, постанова, ухвала,окрема ухвала, додаткова ухвала).
- 44.Вимоги, яким мають відповідати судові рішення адміністративних судів.
- 45.Процесуальний порядок ухвалення та зміст судових рішень.
- 46.Ухвали адміністративних судів: поняття, структура та особливості постановлення.
- 47.Деякі процесуальні особливості та наслідки постановлення судового рішення.
- 48.Загальна характеристика проваджень з окремих категорій адміністративних справ.
- 49.Особливості провадження в адміністративних справах щодо оскарження рішень, дій або бездіяльності суб'єктів владних повноважень.
- 50.Особливості провадження в адміністративних справах, пов'язаних із здійсненням виборчих прав.
- 51.Апеляційне провадження.
- 52.Касаційне провадження.
- 53.Підстави та зміст перегляду судових рішень за нововиявленими обставинами.
- 54.Сутність і правові засади виконавчого провадження.
- 55.Процесуальні аспекти виконання судових рішень: поняття, правові засади, учасники.
- 56.Скорочене провадження: поняття, ознаки.
- 57.Особливості провадження у справах про застосування санкцій.
- 58.Особливості провадження у справах за адміністративними позовами про заборону політичної партії.
- 59.Юридична природа зразкових справ: поняття, ознаки.
- 60.Типові справи: поняття, ознаки, юридична природа.

ПОЯСНЕННЯ ДО ВИКОНАННЯ КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ ЗДОБУВАЧАМИ ЗАОЧНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ З КУРСУ «АДМІНІСТРАТИВНЕ СУДОЧИНСТВО»

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Контрольна робота є самостійним видом роботи здобувача, передбачена учбовим планом вивчення дисципліни «Адміністративне судочинство».

Здобувачі заочного відділення виконують контрольну роботу та надають її на перевірку за місяць до іспитової сесії.

Контрольна робота оцінюється: «зарахована», «не зарахована». У випадку незарахування контрольної роботи вказуються причини цього.

Контрольна робота може бути не зарахована у випадках:

- виконаний не той варіант контрольної роботи;
- теоретичні завдання виконані з порушенням вимог до них, зокрема щодо об'єму;
- не виконані або невірно виконані одне або обидва практичні завдання.

Не зарахована контрольна робота повертається здобувачеві для виправлення недоліків. Після усунення вказаних недоліків необхідно повернути як не зараховану контрольну роботу, так і новий варіант контрольної роботи.

Контрольна робота передається методисту заочної форми навчання.

ВИМОГИ ДО ОФОРМЛЕННЯ КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ

На титульному листі роботи обов'язково **треба вказати повністю прізвище, ім'я та по-батькові здобувача та номер його залікової книжки.**

Контрольну роботу пишуть від руки або друкують за допомогою друкарської машинки або комп'ютера на одному боці листа білого паперу формату А4 (210x297 мм) через 1,5 інтервал, 28-30 рядків на сторінці. Мінімальна висота шрифту 1,8 мм.

Обсяг контрольної роботи має складати не менше 10 друкарських сторінок, не включаючи список літератури. Текст контрольної роботи необхідно друкувати, залишаючи поля таких розмірів: ліве – 30 мм, праве – 10 мм, верхнє – 20 мм, нижнє – 20 мм.

Шрифт друку має бути чітким, рядок – чорного кольору.

Текст теоретичного завдання контрольної роботи поділяють на пункти.

Заголовки структурних частин контрольної роботи «ЗМІСТ», «ВСТУП», «ВИСНОВКИ», «ЛІТЕРАТУРА» друкують великими літерами симетрично до тексту. Заголовки пунктів друкують маленькими літерами (окрім першої великої) з абзацного відступу. Крапку в кінці підзаголовку не ставлять. Якщо заголовок складається з двох речень, їх поділяють крапкою. Заголовки підпунктів (в разі необхідності) друкують маленькими літерами (окрім першої великої) з абзацного відступу.

Кожну структурну частину контрольної роботи слід починати з нової сторінки. Нумерацію сторінок, пунктів (підпунктів) проставляють арабськими цифрами без знаку №.

Першого сторінкою контрольної роботи є титульний лист, що включається в загальну нумерацію сторінок роботи. На титульному листі номер сторінки не ставиться, на наступних сторінках номер проставляється у правому верхньому куту сторінки без крапки в кінці.

Обов'язковими вимогами до теоретичного завдання є: освітлення питання; простий план; посилання; список літератури.

При написанні контрольної роботи здобувач має давати посилання на джерела, матеріали, що використовуються в роботі. Такі посилання дадуть можливість відшукати ці джерела і перевірити вірність відомостей щодо цитування документа, дадуть необхідну інформацію про нього.

При використанні матеріалів з монографій, наукових статей та інших джерел у посиланні необхідно вказувати номери сторінок.

Посилання, що є на сторінках, можуть бути визначені по-різному.

Вони за текстом контрольної роботи можуть нумеруватися на кожній сторінці. При цьому у нижній частині сторінки під горизонтальною рисою ставиться відповідний номер і вказуються необхідні реквізити джерела. Таким чином, при цьому засобі позначення посилань на кожній сторінці вони вказуються у послідовній нумерації (1, 2, 3).

Інший спосіб розміщення посилань – нумерація всіх посилань з визначенням номера посилання за тим номером, за яким посилання визначене у списку джерел, що використовувалися, без вказівки в нижній частині кожної сторінки на джерело літератури. При такому способі позначення посилань кожне посилання заключається у квадратні дужки, в яких вказується номер сторінки. Наприклад, [15, с. 10]. У кінці сторінки при такому способі джерело посилання не вказується, а номер посилання визначається номером цього джерела в списку джерел, що використовувалися.

У список Літератури слід включати тільки ту літературу, яку здобувач використовував у процесі написання контрольної роботи.

Джерела слід розміщувати у кінці роботи, після закінчення, здійснюючи їх наскрізну нумерацію.

Список літератури у обсяг контрольної роботи не включається, однак сторінки у списку літератури нумеруються.

Приклади оформлення бібліографічного опису в списку літератури, що використовувалася.

1. 1.Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
2. Кодекс адміністративного судочинства України від 6 липня 2005 року.*Відомості Верховної Ради України*.№ 35-36,37.Ст. 446.URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15>
3. Про доступ до судових рішень : Закон України від22.12.2005 року№ 3262-

IV. *Відомості Верховної Ради України*, 2006. №15. Ст. 128. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/3262-15>.

4. Адміністративний процес України : підручник / за заг. ред. Д. І. Йосифовича. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2021. 500 с. URL : https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/4843/1/AdminProces_20-01-2021.pdf
5. Гаран О. В., Добровольська Н.В. Актуальні проблеми сучасного адміністративного процесу: методичні вказівки (рекомендації) до вивчення навчальної дисципліни для підготовки здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти за спеціальністю 081 «Право» денної (вечірньої) форми навчання. Одеса: ОНУ ім. І.І. Мечникова, 2021. 87 с. <http://dspace.onu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/32271/1/MP%20Актуальні%20проблеми%20сучасного%20адмін%20процесу.pdf>

**ТЕМИ КОНТРОЛЬНИХ РОБІТ
ДЛЯ ЗДОБУВАЧІВ ЗАОЧНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ
З «АДМІНІСТРАТИВНЕ СУДОЧИНСТВО»**

1. Розкрийте сутність поняття «засади адміністративного судочинства».
2. Юрисдикція адміністративних судів.
3. Поясніть юридичне значення розуміння сутності юрисдикції адміністративних судів.
4. Поняття учасників адміністративного судового процесу.
5. Поняття та склад учасників справи. Процесуальні права та обов'язки учасників справи.
6. Розкрийте правову природу відводу (самовідводу) судді.
7. Поняття та мета судового доказування. Основні положення про докази.
8. Умови використання доказів судом. Предмет доказування.

9. Поняття судових витрат. Види судових витрат в адміністративному судовому процесі.
10. Судовий збір: поняття, ставки, порядок обчислення і сплати. Поняття і види процесуальних строків, порядок їх обчислення.
11. Шляхи розвитку та удосконалення правового регулювання відносин у сфері судових витрат. Проблеми вдосконалення адміністративного законодавства України щодо судових витрат.
12. Новели розподілу судових витрат в адміністративному судочинстві.
13. Судові витрати : європейський досвід.
14. Позов у адміністративному процесі. Порухення адміністративної справи.
15. Поняття й ознаки стадії підготовки справи до судового розгляду та її роль у адміністративному судовому процесі. Попереднє судове засідання. Завершення підготовчого провадження.
16. Види Ухвал. Правова характеристика окремих ухвал. Загальний порядок ухвалення судового рішення.
17. Проблеми вдосконалення адміністративного законодавства України щодо прийняття судових рішень.
18. Ключові новації у сфері прийняття судових рішень. Судові рішення : європейський досвід.
19. Актуальні питання у сфері повноваження суду при вирішенні справи. Розмежування понять « судові рішення» та «рішення суду».
20. Право на апеляційний перегляд адміністративної справи. Загальна характеристика апеляційного провадження.
21. Розгляньте поняття оскарження судових рішень. Наведіть види оскаржень відповідно до норм чинного законодавства.
22. Право на касаційне оскарження судового рішення. Загальна характеристика касаційного провадження.
23. Порядок розгляду справи судом касаційної інстанції. Повноваження суду касаційної інстанції за наслідками розгляду касаційної скарги.

24. Розкрийте сутність права на касаційне оскарження. Наведіть порядок відкриття касаційного провадження.
25. Назвіть підстави для залишення касаційної скарги без задоволення, а судових рішень – без змін.

**РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА ДО ВИВЧЕННЯ КУРСУ
«АДМІНІСТРАТИВНЕ СУДОЧИНСТВО»**

Законодавчі та нормативні документи:

3. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 року. *Відомості Верховної Ради України*, 1996. № 30. Ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
4. Кодекс адміністративного судочинства України від 6 липня 2005 року. *Відомості Верховної Ради України*. № 35-36,37. Ст. 446. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15>
5. Про доступ до судових рішень : Закон України від 22.12.2005 року № 3262-IV. *Відомості Верховної Ради України*, 2006. №15. Ст. 128. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/3262-15>.
6. Про судоустрій і статус суддів від 02.06.2016 року №1402-VIII. *Відомості Верховної Ради*, 2016. № 31. Ст.545. URL. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19>.
7. Про внесення змін до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» у зв'язку з прийняттям Закону України «Про Вищий антикорупційний суд» : Закон України від 12. 07. 2018 року № 2509-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/1458170/page2>.
8. Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів: Закон України від 03.10.2017 року № 2147-VIII. *Відомості Верховної Ради*, 2017. № 48. Ст.436. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2147-19>.
9. Про електронні документи та електронний документообіг: Закон України від 22.05.2003 № 851-IV. *Відомості Верховної Ради України*, 2003. № 36. Ст.275. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-15>.

10. Про судовий збір: Закон України від 08.07.2011 року № 3674-VI. *Відомості Верховної Ради України*, 2012. № 14. Ст.87.
11. Про Вищий антикорупційний суд: Закон України від 07.06.2018 року №2447-VIII. *Відомості Верховної Ради України*, 2018. № 24. Ст.212. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/2447-19>.
12. Про публічні закупівлі : Закон України від 25.12.2015 року № 922-VIII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/1475366>.
13. Про запобігання корупції : Закон України від 14.10.2014 року № 1700-VII. URL. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/1475366>.
14. Про відновлення довіри до судової влади в Україні : Закон України від 08.04.2014 року № 1188-VII. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/1475366>.
15. Про державну службу: Закон України від 10.12.2015 року. *Відомості Верховної Ради України*. № 4. Ст. 43. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#Text>
16. Ухвала Великої палати Конституційного Суду України про відмову у відкритті конституційного провадження у справі за конституційним поданням Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини Лутковської Валерії Володимирівни щодо офіційного тлумачення положення частини першої статті 9 Конституції України Ухвала Конституційного суду України від 31.05.2018 № 28-у/2018. URL :<https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/1458170/page2>
17. Ухвала Великої палати Конституційного Суду України про відмову у відкритті конституційного провадження у справі за конституційним поданням 47 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень пункту 5 розділу III "Прикінцеві положення" Закону України "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо пенсійного забезпечення", статті 90 Закону України "Про державну службу" : Ухвала Конституційного суду України від . 30.05. 2018 року № 25-у/2018. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/1458170/page2>

18. Щодо забезпечення дії принципу верховенства права, захисту прав і свобод людини та громадянина, утвердження й забезпечення яких є головним обов'язком держави Рішення Ради суддів України від 18.05.2018 року № 22. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/1458170/page2>
19. Про ліквідацію апеляційних адміністративних судів та утворення апеляційних адміністративних судів в апеляційних округах : Указ Президента України від 29.12.2017 року № 455/2017. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/455/2017>
20. Загальна декларація прав людини від 10 грудня 1948 року. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015.
21. Питання оплати послуг та відшкодування витрат адвокатів, які надають безоплатну вторинну правову допомогу: Постанова Кабінету Міністрів України від 17 вересня 2014 року № 465. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/465-2014-%D0%BF>.
22. Про адвокатуру та адвокатську діяльність : Закон України» від 05 липня 2012 року. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17>.
23. Про безоплатну правову допомогу :Закон України» від 02 червня 2011 року. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3460-17>.
24. Про Вищу раду правосуддя :Закон України від 21 грудня 2016 року № 1798 –VIII. URL: / <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-19>.
25. Про Конституційний Суд України : Закон України від 13 липня 2017 року № 2136-VIII. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-19>
26. Про військову службу правопорядку у Збройних Силах України:Закон України від 7 березня 2002 року. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3099-14>.
27. Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів :Закон України» від 23 грудня 1993 року. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3781-12>.
28. Про прокуратуру :Закон України від 14 жовт. 2014 року №1697-VII URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1697-18>.

29. Про судову експертизу: Закон України від 25 лютого 1994 року. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4038-12>.
30. Про забезпечення права на справедливий суд: Закон України від 12 лютого 2015 року. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/192-19>.
31. Про утворення Координаційного центру з надання правової допомоги та ліквідацію Центру правової реформи і законопроектних робіт при Міністерстві юстиції: Постанова Кабінету Міністрів України № 504 від 06.06.2012 року. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/504-2012-%D0%BF>.
32. Про ліквідацію та утворення місцевих загальних судів: Указ Президента України від 12 грудня 2017 року. № 412/2017 URL: <https://www.president.gov.ua/documents/4122017-23222>.
33. Про реорганізацію місцевих загальних судів: Указ Президента України від 29 грудня 2017 року № 451/2017. URL : <https://www.president.gov.ua/documents/4512017-23386>.
34. Про ліквідацію апеляційних судів та утворення апеляційних судів в апеляційних округах: Указ Президента України від 29 грудня 2017 року № 452/2017 URL. <https://www.president.gov.ua/documents/4522017-23378>.
35. Правила адвокатської етики : затверджені Установчим з'їздом адвокатів України 17.11.2012 року. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0003418-12>.
36. Про затвердження Положення про Національну поліцію: Постанова Кабінету Міністрів України від 28 жовтня 2015 року № 877. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/877-2015-%D0%BF>.
37. Про затвердження Положення про Міністерство внутрішніх справ України: Постанова Кабінету Міністрів України від 28 жовтня 2015 року № 878. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/878-2015-%D0%BF>.
38. Про затвердження Положення про Державну судову адміністрацію України : Рішення Вищої ради правосуддя від 17.01. 2019 року № 141/0/15-19. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/1458170>.

39. Про внесення змін до Закону « Про Національний архівний фонд і Архівні установи»: Закон України. *Відомості Верховної Ради України*. 2002.№11. Ст.81.

40. Про застосування Конституції України при здійсненні правосуддя: Постанова № 9 від 01.11.1996року.URL: <http://www.rada.gov.ua/laws/pravo/all/>

41. Про інформаційну взаємодію між Державним реєстром речових прав на нерухоме майно, Єдиним державним реєстром юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань і Єдиним державним реєстром судових рішень : Наказ Міністерства юстиції України від 29.01.2019 року № 270/5/94 .URL :<https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/1191341>.

42. Про внесення змін до Порядку ведення Єдиного державного реєстру судових рішень : Рішення Вищої ради правосуддя від 27. 09. 2018 року № 3018/0/15-18.URL :<https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v3018910-18>.

43. Про затвердження Порядку ведення Єдиного державного реєстру судових рішень : Рішення Вищої ради правосуддя від 19.04.2018 року № 1200/0/15-18.URL :<https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/1191341>.

44. Щодо внесення змін до Положення про автоматизовану систему документообігу суду, затвердженого рішенням Ради суддів України від 26.11.2010 року№ 30: Рішення Ради суддів України від 02.03.2018 № 17.URL :<https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/1191341>.

45. Про затвердження Загального класифікатора спеціалізацій суддів та категорій справ : Наказ ДСА України від 21.12.2018 № 622.URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/1458170>

46. Щодо внесення змін до Рекомендацій щодо притягнення до відповідальності за неповагу до суду, схвалених рішенням Ради суддів України від 4 листопада 2016 року № 74 : Рішення Ради суддів України від 26.10.2018 року № 62.URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/1458170>

47. Про затвердження Класифікатора судів : Наказ ДСА України від 28.09.2018 № 484.URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/1458170>.

48. Щодо внесення змін до Положення про помічника судді : Рішення Ради суддів України від 18 травня 2018 року № 21. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/l458170>.
49. Про затвердження Інструкції про порядок і розміри відшкодування витрат та виплати винагороди особам, що викликаються до органів дізнання, попереднього слідства, прокуратури, суду або до органів, у провадженні яких перебувають справи про адміністративні правопорушення, та виплати державним науково-дослідним установам судової експертизи за виконання їх працівниками функцій експертів і спеціалістів :Постанова Кабінету Міністрів України від 1 липня 1996 р. № 710 (із змінами, внесеними постановою Кабінету Міністрів України від 26 липня 2001 р. № 869). *Офіційний вісник України*, 2001 р., № 31, Ст. 1396.
50. Граничні розміри компенсації витрат, пов'язаних з розглядом цивільних, адміністративних та господарських справ : Додаток до постанови Кабінету Міністрів України від 27 квітня 2006 р. № 590 (в редакції постанови Кабінету Міністрів України від 28 лютого 2018 р. № 155).URL :<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/590-2006-п#n19>
51. Справа «Денісов проти України» (Заява № 76639/11). Страсбург 25 вересня 2018 року : Рішення Великої Палати Європейського Суду з прав людини.URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_c96
52. Про деякі питання дотримання розумних строків розгляду судами цивільних, кримінальних справ і справ про адміністративні правопорушення: Постанова Пленуму Вищого спеціалізованого суду.*Правова позиція*, № 1 (34). 2022.
53. Про деякі питання дотримання розумних строків розгляду судами цивільних, кримінальних справ і справ про адміністративні правопорушення: Постанова Пленуму Вищого спеціалізованого суду з розгляду цивільних і кримінальних справ від 17.10.2014 No 11. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0011740-14>

54. Справа «Смірнова проти України»: рішення Європейського Суду з прав людини, 08.11.2005р. № 36655/02. URL : http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/980_440.
55. Справа «Федіна проти України»: рішення Європейського Суду з прав людини, 02.09.2010, No 17185/02. URL : http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/974_802
56. Case of Matica v. Romania: decision of the European Court of Human Rights, 02.11.2006, No 19567/02. URL : [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{ \"fulltext\":\[\"Matica v Romania\"\],documentcollectionid2:\[\"GRANDCHA MBER\",\"CHAMBER\"\]](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{\).
57. Основні принципи щодо незалежності правосуддя: Схвалені резолюціями 40/32 та 40/146 Генеральної Асамблеї від 29 листопада та 13 грудня 1985 року.URL :https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_201#Text
58. Бангалорські принципи поведінки суддів від 19 травня 2006 року.URL :https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_j67#Text
59. Європейська Хартія про статус суддів Лиссабон, 10 юля 1998 года.URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_236#Text
60. РекомендаціяRec (2004) 4 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам про роль Європейської конвенції з прав людини в університетській освіті та професійній підготовці:Ухвалено на 114-й сесії Комітету міністрів від 12 травня 2004 року.URL :https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_573#Text
61. Рекомендація № R (81) 7 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо заходів, що полегшують доступ до правосуддя : Ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи на 68 засіданні заступників міністрів 14 травня 1981 року.URL: <http://www.arbitr.gov.ua/pages/print/180>
62. Резолюція (76) 5 Комітету Міністрів Ради Європи про безоплатну правову допомогу в цивільних, господарських і адміністративних справах :Ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи на 254 засіданні заступників міністрів 18 лютого 1976 року.URL : <http://www.arbitr.gov.ua/pages/print/180>
63. Резолюція (78) 8 Комітету Міністрів Ради Європи про

безоплатну правову допомогу і юридичні консультації: Ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи на 284 засіданні заступників міністрів 2 березня 1978 року. URL : <http://www.arbitr.gov.ua/pages/print/180>

64. Рекомендація No R (93) 1 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам про ефективний доступ до закону і правосуддя для найбільш вразливих верств населення: Ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи на 484 засіданні заступників міністрів 8 січня 1993 року. URL : <http://www.arbitr.gov.ua/pages/print/180>

65. Рекомендація No R (86) 12 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо заходів з попередження і зменшення надмірного робочого навантаження в судах : Ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи на 399 засіданні заступників міністрів 16 вересня 1986 року. URL : <http://www.arbitr.gov.ua/pages/print/180>

66. Рекомендація No R (95) 11 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо відбору, обробки, представлення та архівації судових рішень у правових інформаційно-пошукових системах : Ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи на 543 засіданні заступників міністрів 11 вересня 1995 року. URL : <http://www.arbitr.gov.ua/pages/print/180>

67. Рекомендація Rec (2001) 2 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо побудови та перебудови судових систем та правової інформації в економічний спосіб : Ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи на 743 засіданні заступників міністрів 28 лютого 2001 року. URL : <http://www.arbitr.gov.ua/pages/print/180>

68. Рекомендація Rec (2001) 3 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо надання громадянам судових та інших юридичних послуг з використанням новітніх технологій : Ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи на 743 засіданні заступників міністрів 28 лютого 2001 року. URL : <http://www.arbitr.gov.ua/pages/print/180>

69. Рекомендація Rec (2003) 14 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо функціональної сумісності інформаційних систем у сфері

юстиції : Ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи на 851 засіданні заступників міністрів 9 вересня 2003 року.URL :<http://www.arbitr.gov.ua/pages/print/180>

РекомендаціяRec (2003) 15 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо архівації електронних документів у правовому секторі :Ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи на 851 засіданні заступників міністрів 9 вересня 2003 року.URL :<http://www.arbitr.gov.ua/pages/print/180>

70. Висновок № 6 (2004) Консультативної ради європейських суддів до уваги Комітету Міністрів Ради Європи щодо справедливого суду в розумний строк та ролі судді в судових процесах з урахуванням альтернативних засобів вирішення спорів.URL : https://court.gov.ua/userfiles/vsn6_2004.pdf

71. Висновок № 7 (2005) Консультативної ради європейських суддів до уваги Комітету Міністрів Ради Європи з питання "Правосуддя та суспільство".URL :[https://court.gov.ua/userfiles/Komentar_\(1\).pdf](https://court.gov.ua/userfiles/Komentar_(1).pdf);https://supreme.court.gov.ua/userfiles/R_7_2005_2005_11_25.pdf

72. Висновок № 8 (2006) Консультативної ради європейських суддів до уваги Комітету Міністрів Ради Європи з питання "Роль суддів у захисті верховенства права та прав людини в контексті тероризму" від 25 листопада 2005 року.URL : [https://www.viaduk.net/clients/vsu/vsu.nsf/\(documents\)/58F4A4DD76AACFD0C2257D87004971A6](https://www.viaduk.net/clients/vsu/vsu.nsf/(documents)/58F4A4DD76AACFD0C2257D87004971A6)

73. Висновок № 9 (2006) Консультативної ради європейських суддів до уваги Комітету Міністрів Ради Європи щодо ролі національних суддів у забезпеченні ефективного застосування міжнародного та європейського права.URL : [https://www.viaduk.net/clients/vsu/vsu.nsf/\(documents\)/58F4A4DD76AACFD0C2257D87004971A6](https://www.viaduk.net/clients/vsu/vsu.nsf/(documents)/58F4A4DD76AACFD0C2257D87004971A6)

74. Висновок № 10 (2007) Консультативної ради європейських суддів до уваги Комітету Міністрів Ради Європи щодо судової ради на службі суспільства. URL : [https://www.viaduk.net/clients/vsu/vsu.nsf/\(documents\)/58F4A4DD76AACFD0C2257D87004971A6](https://www.viaduk.net/clients/vsu/vsu.nsf/(documents)/58F4A4DD76AACFD0C2257D87004971A6)

//www.viaduk.net/clients/vsu/vsu.nsf/(documents)/58F4A4DD76AACFD0C2257
D87004971A6

75. Висновок № 11 (2008) Консультативної ради європейських суддів до уваги Комітету Міністрів Ради Європи щодо якості судових рішень. URL :https:

//www.viaduk.net/clients/vsu/vsu.nsf/(documents)/58F4A4DD76AACFD0C2257
D87004971A6

76. Висновок №13 (2010) Консультативної ради європейських суддів до уваги Комітету Міністрів Ради Європи щодо ролі суддів у виконанні судових рішень від 19 листопада 2010 року. URL :https:

//www.viaduk.net/clients/vsu/vsu.nsf/(documents)/58F4A4DD76AACFD0C2257
D87004971A6

77. Висновок № 14 (2011) Консультативної ради європейських суддів «Судочинство та інформаційні технології» від 9 листопада 2011 року. URL : https:

//www.viaduk.net/clients/vsu/vsu.nsf/(documents)/58F4A4DD76AACFD0C2257
D87004971A6

78. Висновок (2012) № 15 Консультативної ради європейських суддів стосовно спеціалізації суддів від 13 листопада 2012 року. URL : https:

//www.viaduk.net/clients/vsu/vsu.nsf/(documents)/58F4A4DD76AACFD0C2257
D87004971A6

79. Висновок № (2013) 16 Про відносини між суддями та адвокатами від 15 листопада 2013 року. URL: https:

//www.viaduk.net/clients/vsu/vsu.nsf/(documents)/58F4A4DD76AACFD0C2257
D87004971A6

80. Висновок №17 (2014) Консультативної Ради Європейських суддів про оцінювання роботи суддів, якості правосуддя та повагу до незалежності судової влади від 24 жовтня 2014 року. URL: https:

//www.viaduk.net/clients/vsu/vsu.nsf/(documents)/58F4A4DD76AACFD0C2257
D87004971A6

Основна література:

1. Адміністративний процес України : підручник / за заг. ред. Д. І. Йосифовича. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2021. 500 с. URL : https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/4843/1/AdminProces_20-01-2021.pdf
2. Адміністративний процес в Україні : колективна монографія / В. Галунько, П. Діхтієвський, С. Стеценко, О. Ситников та ін. ; за ред. В. Галунька, О. Правоторової. Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2021. 846 с.
3. Бандурка, О. М. Адміністративний процес України: монографія Харків: ХНУВС Майдан, 2019. 422 с. URL : <http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/handle/123456789/7669>
4. Адміністративне процесуальне право: Навч. посібник / кол. авт. ; за заг. ред. Т.П. Мінки. Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2017. 320 с. URL : <https://dduvs.in.ua/wp-content/uploads/files/Structure/library/student/npapp.pdf>
5. Адміністративне судочинство : навч. посіб. / І. М. Балакарева, І. В. Бойко, Я. С. Зелінська та ін.; за заг. ред. Н. Б. Писаренко. Харків : Право, 2016. 312 с. URL : https://www.academia.edu/37870760/Адміністративне_судочинство_навч_посіб_І_М_Балакарева_І_В_Бойко_Я_С_Зелінська_та_ін_за_заг_ред_Н_Б_Писаренко_Харків_Право_2016_312_с.
6. Голобородько Д.В.Адміністративний процес (збірник презентаційних слайдів) : Навчальний наочний посібник. Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2019. 314 с. URL : <https://er.dduvs.in.ua/handle/123456789/3711>
7. Журавльов Д.В., [Чижмарь К.І.](#) Адміністративне судочинство. Процесуальні документи. Практичний коментар та зразки, 2020. ЦУЛ. 152 с.
8. Ковалів М. В., Гаврильців М. Т., Стахура І. Б. Адміністративне судочинство: навчальний посібник. Львів: Львівський державний університет внутрішніх

справ, 2014. 596 с. URL :
<https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/210/1/admin%20sydoc.pdf>

9. Миронюк Р. В. Особливості судового розгляду окремих категорій адміністративних справ: навчальний посібник. Дніпро: ДДУВС, 2019. 352 с.

URL : https://er.dduvs.in.ua/bitstream/123456789/3887/1/%D0%9D%D0%B0%D0%B2%D1%87%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B8%D0%B9%20%D0%BF%D0%BE%D1%81%D1%96%D0%B1%D0%BD%D0%B8%D0%BA_%D0%9C%D0%B8%D1%80%D0%BE%D0%BD%D1%8E%D0%BA%20%D0%A0.%D0%92..pdf

10. Тетарчук І. Адміністративне судочинство. Навчальний посібник для підготовки до іспитів. Центр навчальної літератури, 2021. 216 с.

Додаткова література:

7. Адміністративне судочинство України: теорія та практика: монографія / кол. авт.; за заг. ред. О.М. Нечитайла. К.: ВАІТЕ, 2015. 288 с. URL : <https://www.osce.org/files/f/documents/4/e/232736.pdf>

8. Адміністративний процес в Україні : колективна монографія / В. Галуцько, П. Діхтієвський, С. Стеценко, О. Ситников та ін. ; за ред. В. Галуцька, О. Правоторової. Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2021. 846 с. URL : <http://www.ssaals.com.ua/?p=8574>

9. Берназюк Я. О. Поняття «розумні строки» в адміністративному судочинстві. Вісник ЛДУВС ім. Е.О. Дідоренка. 2018. Вип. 4(84). С. 149–157.

10. Галуцько В. Система адміністративних суддів та принципи адміністративного судочинства: лекція для студентів 4 курсу. URL : <http://www.ssaals.com.ua/?p=6633>

11. Гаран О. В., Добровольська Н.В. Актуальні проблеми сучасного адміністративного процесу: методичні вказівки (рекомендації) до вивчення навчальної дисципліни для підготовки здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти за спеціальністю 081 «Право» денної (вечірньої)

форми навчання. Одеса: ОНУ ім. І.І. Мечникова, 2021. 87 с.

<http://dspace.onu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/32271/1/MP%20Актуальні%20проблеми%20сучасного%20адмін%20процесу.pdf>

12. Гаран О. В. Квінтесенція розуміння «Право на судовий захист». *Правова держава*. 2021. № 41. С. 9-15. URL: <http://pd.onu.edu.ua/issue/view/13708>

13. Haran O. *Electronic evidence in the administrative process of Ukraine: notion and signs*/O. Haran, O.Plekhanova //Sustainable development under the conditions of European integration: collective monograph/[editorial board Darko Bele, Lidija Weis, Nevenka Maher] /. Ljubliana, Slovenia: VŠPV, Visokašolaza poslovnevede = Ljubliana school of Business, 2019. P.I.P. 103-

115.https://www.vspv.si/uploads/visoka_sola/datoteke/part_i_ljubljana_school_of_business_nuk_2019_1.pdf

14. Гаран О. В. Спеціальні ознаки електронних доказів у площині **КОГНІТИВНОГО КОНСОНАНСУ** *Вісник ОНУ імені І. І. Мечникова. Правознавство*, 2019. Том 24. Вип. 1(34).С.125-136.<http://heraldlaw.onu.edu.ua/issue/view/10032>

15. Губерська Н. Л. Стадії адміністративних процедур: поняття та види. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія : Право. 2015. Вип. 32(3). С. 11–15.

16. Гураленко Н. А., Гордєєв В.В. Формальний характер судової процедури: теоретико-методологічні основи адміністративного судочинства. URL : <http://legalposition.umsf.in.ua/archive/2022/1/11.pdf>

17. Ільков В.В. Лекції з дисципліни «Адміністративний процес», Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ. URL :<https://dduvs.in.ua/wp-content/uploads/files/Structure/library/student/lectures/2020/kzpd/117.2.pdf>

18. Європейські та міжнародні стандарти у сфері судочинства, Київ, 2015. 708 с. URL :https://newjustice.org.ua/wp-content/uploads/2018/05/EU_Standarts_book_web-1.pdf

19. Хворостянкін А.В. Європейські стандарти адміністративного процесу. URL : https://minjust.gov.ua/m/str_6738

20. Ковалів М. В., Гаврильців М. Т., Стахура І. Б. Адміністративне судочинство: навчальний посібник. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2014. 596 с.

ЕЛЕКТРОННІ ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

1. Офіційний сайт Верховної Ради України – <http://rada.gov.ua/>
2. Офіційний сайт Кабінету Міністрів України – <https://www.kmu.gov.ua/>
3. Щоденне видання центральних органів виконавчої влади України «Урядовий кур'єр» – <http://ukurier.gov.ua/uk/>
4. Газета Верховної Ради України «Голос України» – <http://www.golos.com.ua/>
5. Електронна бібліотека юридичної літератури «Правознавець» – <http://www.pravoznavec.com.ua>
6. Єдиний державний реєстр судових рішень – <http://www.reyestr.court.gov.ua>
7. Законодавство України для Windows Інформаційна автоматизована система – <http://www.intsph.kiev.ua>
8. Міжнародні стандарти судочинства – <http://court.gov.ua/mss/>
9. Національна асоціація адвокатів – <http://reconstruction.unba.org.ua/index.html>
10. Національної бібліотеки України ім. В.І. Вернадського – <http://www.nbu.gov.ua>
11. Національна парламентська бібліотека України. – <http://www.catalogue.nplu.org>
12. Офіційний портал Верховної Ради України – zakon.rada.gov.ua/
13. Офіційний веб портал «судова влада» – <https://court.gov.ua>
14. Офіційний сайт Вищої кваліфікаційної комісії адвокатури – <http://www.vkka.gov.ua>
15. Офіційний бюлетень поточного законодавства України. – <http://www.i.com.ua/~gdo>
16. Програма USAID «Нове правосуддя» – <https://nwjustice.org.ua/uk/lib/vidannya/page/4/>

17. Реєстр судових справ призначених до розгляду –
<https://court.gov.ua/assignments/>
18. Сайт ЄСПЛ (для України) –
<https://www.echr.coe.int/Pages/home.aspx?p=applicants/ukr&c>
19. Судові засідання та реєстр –[https://www.facebook.com](https://www.facebook.com/login/?next=https%3A%2F%2Fwww.facebook.com%2Fcourtmeetings%2F)
[/login/?next=https%3A%2F%2Fwww.facebook.com%2Fcourtmeetings%2F](https://www.facebook.com/login/?next=https%3A%2F%2Fwww.facebook.com%2Fcourtmeetings%2F)
20. Українська преса – www.ukraine.org/press.html
21. Юридична практика – <http://www.practix.com>
22. Єдиний Контакт-центр судової влади України –
https://supreme.court.gov.ua/supreme/gromadyanam/por_priyom/

Навчальне видання

АДМІНІСТРАТИВНЕ СУДОЧИНСТВО

ЕЛЕКТРОННИЙ МЕТОДИЧНИЙ ПОСІБНИК

для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
спеціальності 081 «Право»

Електронне практичне видання

Укладачі

Гаран Ольга Володимирівна
Лазарєва Мар'яна Іванівна

Оригінал-макет розроблено в авторській редакції.

Затвердж. авт. 28.08.2023. Шрифт Times New Roman.
Системні вимоги: операційна система сумісна з
програмним забезпеченням для читання файлів формату PDF.
Обсяг 1,1 МБ.

Кафедра адміністративного та господарського права
Економіко-правовий факультет
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова
Французький бульвар, 24/26, м. Одеса, 65058
Тел.: (048) 723 28 39, e-mail: druk@onu.edu.ua